

ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΡΙΘ. 21-1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1899

Η ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

Η ΝΟΤΙΟΣ ΑΦΡΙΚΗ

ΥΠΟ

ΛΕΩΝ. ΧΡΥΣΟΒΕΛΩΝΗ

Α'

Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Εὐέλπιδος Ἄκρας.— Ἀγγλικὴ ἀποικία.— Ἡ διοικητικὴ τῶν Ἀγγλῶν.— Ὑποδοχὴ ἐνὸς Ἑλλήνου.— Τυχραία ἀνακάλυψις ἀδαμάντων.— Εὐκολία εἰς τοὺς ἀποίκους.— Τὸ Νατάλ.— Οἱ Ζουλού.— Ἡ Ὁράγγη καὶ οἱ Μπούρς.

Οἱ φιλόλογοι μας λέγουσιν ὅτι τὰ μέρη τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς ἦσαν γνωστὰ εἰς τοὺς Φοίνικας, ἀλλὰ περὶ τούτου βεβαίαις ἀποδείξεις δὲν ἔχομεν. Ἐκ τῆς ἱστορίας γνωστὸν εἶναι ὅτι ὁ Πορτογάλος Βερθολομαῖος Διάζ ἀνεκάλυψε τὴν Ἄκραν τοῦ Εὐέλπιδος τῷ 1489 καὶ ἐπειδὴ ἕνεκα τῶν ἀκαταπαύστων τρικυμιῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν παρακάμψῃ, τὴν ὠνόμασε Τρικυμιῶδες Ἄκρωτήριον.

Ἀκολούθως τῷ 1497 ὁ διάστημος Βάσκοις δὲ Γάμα παρέκαμψεν αὐτὴν καὶ εὗρε τὴν πρὸς τὰς Ἰνδίας ἄγρουν. Τοῦτο ὤθησε τὸν Βασιλέα τῆς Πορτογαλίας Ἰωάννην Β' νὰ μεταλλάξῃ τὸ ὄνομα εἰς Ἄκρωτήριον Καλῆς Ἑλπίδος.

Ἐπὶ ἓνα καὶ ἡμισυ αἰῶνα οἱ Πορτογάλοι μόνον διὰ σταθμὸν ὑδρεύσεως τῶν πλοίων τῶν ἐκρησιμοποίησαν τὴν πολῦτιμον ταύτην Ἄκραν. Κατὰ τὸ 1652 οἱ Ὀλλανδοὶ κατέλαβον τὸ μέρος καὶ θεμελίωσαν ἀποικίαν ὀλλανδικήν. Ἐξεδίωξαν ἀπὸ τὴν παραλίαν τοὺς ἰθαγενεῖς Κάφρους καὶ Ὀπτεντότους καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γαιῶν τῆς παραλίας. Μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ διατάγματος τῆς *Νάυτης* ἀπὸ τὸν Λουδοβίκον 14ον πολλοὶ Οὐγενόττοι μετώκησαν ἐπίσης φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὰ οἰνοφόρα κλήματα τῆς Γαλλίας καὶ ὄλων τῶν ἄλλων καρπῶν δενδρῶν καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν

καλλιέργειαν τοῦ τόπου καὶ ἰδίως εἰς τὴν παραγωγὴν οἴνων καλλιτέρων καὶ τῶν τῆς Γαλλίας. Ἐπὶ αἰῶνα καὶ πλέον οἱ οἴνοι τοῦ ἀκρωτηρίου ἦσαν ὀνομαστοὶ καὶ προστιμῶντο τῶν Γαλλικῶν καὶ ἦσαν τὸ κυριώτερον εἶδος ἐμπορίου ἐξαγωγῆς.

Τῷ 1795 οἱ Ἀγγλοὶ ἐκυρίευσαν τὴν Ὀλλανδικὴν ταύτην ἀποικίαν, ἀλλὰ τὴν ἐπέστρεψαν μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Ἀμιένης τῷ 1802. Ἀκολούθως ἕως τῷ 1806 τὴν ἀνέκτησαν καὶ ἡ συνθήκη τοῦ 1815 τὴν ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἔκτοτε εὐτυχῶς διὰ τὸν τόπον καὶ διὰ τὸν πολιτισμὸν μένει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Ἀγγλίας.

*

Λέγω εὐτυχῶς, διότι οἱ Ἀγγλοὶ εἰσὶ μοναδικοὶ, ἀμίμητοι εἰς τὸ νὰ διοικῶσι καὶ ἀναπτύσσωσι τὰς ἀποικίας των. Σήμερον ἡ ἀποικία αὕτη τοῦ Cape Colony ἔχει ἔκτασιν 250,000 τετραγων. μιλίων, κατοικεῖται ὑπὸ 1,250,000 ἰθαγενῶν καὶ ἐποίκων λευκῶν καὶ παράγει προϊόντα : μέταλλα, χρυσόν, ἀδάμαντας ὅλα ἡμεῶς ἀξίας ἄνω τῶν 20 ἑκατομμυρίων λιρῶν ἑτησίως. Τὸ κυριώτερον ἐμπόρευμα εἶναι τῶν μαλλίων ὑπάρχουν 20,000,000 περίπου πρόβατα καὶ 8,000,000 αἰγες, ἅτινα παράγουν μαλλίον Ἀγκύρας (τεφτικί) συναγωνιζόμενον μὲ τὸ τῆς Μικρῆς Ἀσίας. Πρὸ 27 ἐτῶν ἀνεχώρησαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως δύο ἀτμόπλοια μεταφέροντα 1500 περίπου αἰγας Ἀγκύρας εἰς τὸ Κάπ-Τάουν.

Πρὸ 7 ἐτῶν ὁ Καικίλιος Ρὸδ μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν καὶ ἔλαθε παρὰ τοῦ Σουλτάνου τὴν ἄδειαν νὰ ἐξαγάγῃ ἀκόμη 200 ζεύγη, διὰ τοῦ τρόπου τούτου διατηρεῖται ἡ στιλπνότης τοῦ μαλλίου.

Μεγάλην ἐπίδοσιν ἔχει καὶ ἡ παραγωγὴ τῶν πτερῶν τῶν στρουθοκαμήλων· ἄλλοτε αὐτὰ ἐξήγοντο ἀπὸ ἄγρια πτηνὰ· ἤδη δὲ κατώρθωσαν νὰ ἐξημερώσωσιν αὐτὰ, τὰ ὅποια ἀποστρέφονται αἰ ὄρνιθες· ἡ ἀξία τῶν πτερῶν αὐτῶν εἶναι μεγάλη· περιττὸν νὰ εἶπω, ὅτι ὅλα ἐν γένει τὰ θημητρικὰ καλλιεργοῦνται καὶ ἐξαγοραῖ εἰς μεγάλα

ποσά· προσέτι ξυλεία, χαλκός, γαιάνθρακες και πᾶς καρπὸς εὐκράτου ζώνης.

Καθὼς ὅλαι αἱ ἀγγλικαὶ ἀποικίαι οὕτω καὶ ἡ τῆς Εὐέλπιδος Ἄκρας, διοικεῖται συνταγματικῶς. Ἐχει Ἀρμοστὴν διοριζόμενον ὑπὸ τῆς Βασιλείας τῆς Ἀγγλίας, με Βουλὴν ἢ Νομοθετικὸν Συμβούλιον ἐκλεγόμενον ὑπὸ τῶν κατοίκων, με Ὑπουργεῖον ὑπεύθυνον. Οἱ Ἀρμοσταὶ εἰσὶν ἄνδρες διακεκριμένοι ἐπὶ ἰκανότητι καὶ παιδείᾳ, οἱ δικασταὶ ἄνδρες ἀμέμπτου διαγωγῆς καὶ σταθερᾶς θελήσεως. Φροντίζουσι δὲ νὰ πέμπωσιν εἰς τὰς ἀποικίας τοὺς πλέον ἀνεπτυγμένους καὶ ἐναρέτους ἱερεῖς, οἵτινες καὶ τοὺς ἀποίκους νὰ συγκρατῶσι καὶ τοὺς ἰθαγενεῖς νὰ φέρωσιν εἰς τὴν ἀληθῆ πίστιν.

*

Ὅταν ὁ υἱὸς μου ἐπεσκέφθη τὸ Πόρτ-Ἐλίσάβετ, ἐγένετο γνωστὸν ἐν τῇ πόλει ὅτι ἐφθασεν εἰς Ἑλλήν. Ὁ Πρωθυεὺς τῆς συνοικίας τὸν προσεκάλεσεν εἰς τὸ τέιον, ὅπου προσεκάλεσε καὶ πολλοὺς ἄλλους. Τὸν περιεποιήθησαν πατρικῶς, τὸν ἠρώτησαν περὶ Ἑλλάδος καὶ περὶ Ἀθηνῶν. Εἰς δὲ γέρον σεβάσιμος ἱερεὺς προσέρχεται καὶ τῷ λέγει:—Τέκνον μου, ἐπάτησας ἐπὶ τῆς βαθμίδος, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἰστάμενος ὁ θεῖος Παῦλος κατήγγειλεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸν ἀληθινὸν Θεόν, οὗτοι δὲ ἀντὶ νὰ τὸν λιθοβολήσωσιν ἀπεκρίθησαν «ἀκουσόμεθα ἐκ δευτέρου»; — ἐπερίπατησας εἰς τὸν κῆπον τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος; — εἰσῆλθες εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Σωκράτους τοῦ προδρόμου αὐτοῦ τῆς ἀληθοῦς θρησκείας; — Ἀναμφιβόλως, τοῦ ἀπεκρίθη. — Εἶσαι λοιπὸν εὐτυχῆς! ! Εὐχομαι νὰ ζήσω, ἐπρόσθεσεν ὁ σεβάσιμος γέρον, καὶ ὅταν ἐπανέλθω οἴκαδε (δηλ. εἰς Ἀγγλίαν), νὰ δυνηθῶ νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν Ἑλλάδα καὶ πατήσω τὰς βαθμίδας τοῦ Παύλου ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ὅποιον σθένος καὶ θάρρος δι' ἓνα νέον Ἑλληνα εὐρισκόμενον εἰς ξένην γῆν δέκα χιλιάδας μίλια μακρὰν τῆς φίλης Πατρίδος εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κόσμου, νὰ ἀκούσῃ τοιοῦτους λόγους περὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ μεγαλείου τῶν προγόνων μας! !

*

Ἡ Κυβέρνησις τῆς ἀποικίας ταύτης ἐργάζεται ὡς ἄλλη μηχανὴ ὥρολογίου. «Ἐκαστὸς ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ καὶ ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια». Τὰ κυριώτερα ὑπουργεῖα εἰσὶ τὰ τῆς Γεωργίας, τοῦ Ἐμπορίου καὶ τῶν Δημοσίων ἔργων.

Ὅλων τῶν ὑπαλλήλων, τῆς Κυβερνήσεως, τῶν βουλευτῶν, τοῦ λαοῦ ἢ προσοχῆ συγκεντροῦται τίνι τρόπῳ ν' ἀναπτύξουν τοὺς πόρους τοῦ τόπου. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται ἀπὸ τοὺς πληρόνοντας φόρον, καὶ οὐχὶ ἀπὸ καθολικὴν ψηφοφορίαν.

Οἱ σιδηρόδρομοι, περίπου 2,000 μίλια, κατασκευάσθησαν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ἥτις χάρις εἰς τὴν ἀγαθὴν διοίκησιν ἔχει τόσην ὑπόληψιν, ὥστε εὐρίσκει καὶ δανείζεται μετ' ἄλλων 3% καὶ κατανατᾷ οὕτω νὰ ὠφεληθῆται τῶν περισσευμάτων τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Τὰ πάντα προοδεύουσιν ἕνεκα τῆς συμποίας τοῦ λαοῦ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως. Περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι εἰς ὅλας τὰς ἀποικίας ἡ μονιμότης τῶν ὑπαλλήλων παντὸς κλάδου εἶναι θεσπισμένη.

Εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς ἀποικίας εὐρίσκεται ἡ πόλις Κίμπερλη. Εἰς τὰ περίχωρα αὐτῆς κατὰ τὸ 1869 ἔμεινεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας διαβατικὸν τι ἱποδρόμιον. Εἰς τῶν διευθυντῶν τοῦ ἱποδρομίου τούτου περιπατῶν εἰς τὰ περίχωρα ἀπήντησε μερικὰ παιδιὰ ἰθαγενῶν παίζοντα πετροπόλεμον. Ἐν ἐξ αὐτῶν ἔρριψε βῶλον χώματος, ὅστις ἔπεσεν ἐπὶ βράχου γρανίτου καὶ ἐθραύσθη ἀπὸ τὸ κέντρον αὐτοῦ τοῦ βῶλου ἐξῆλθε λίθος στιλπνός, ὅστις ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τοῦ Ἀγγλου· τὸν παρετήρησε καὶ ἐνόησεν ὅτι ἦτο ἀδάμας· τὸν ἐφύλαξε καὶ ἠρώτησε τὰ παιδιὰ ἂν ἐξ αὐτοῦ τοῦ λίθου ὑπάρχουσι πολλοὶ εἰς τὰ περίχωρα. Αὐτὰ ἀπήντησαν: τόσοι ὅσαι αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς των. Ἀναφέρει ἐκεῖνος τὸ γεγονός εἰς τοὺς συντρόφους του καὶ ἀθροίβως ἀποφασίζουσι ν' ἀγοράσωσι τὰ περίξ γῆπεδα εἰς τιμὴν ἀπιστεύτου εὐτελείας. Ὁ καλότηχος οὗτος ἦτον εἰς τῶν ἀδελφῶν Βερνάτων, οἵτινες ἔχουσιν ἤδη περιουσίαν πολλῶν ἑκατομ. λιρῶν. Ἐπὶ δὲ τῶν γηπέδων ἅτινα ἠγόρασεν ἀνηγέρθη ἀκολούθως τὸ περιώνυμον ἀδαμαντωρυχεῖον τοῦ Δὲ Βιέρς, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1871 μέχρι σήμερον ἐξώρυξεν ἀδάμαντας ἀξίας 70,000,000 καὶ κατ' ἔτος ἐξακολουθεῖ νὰ προάγῃται. Ὅθεν ἐκ τυχαίου τινὸς περιστατικοῦ ἀνεκαλύφθη τὸ ἀδαμαντωρυχεῖον τοῦτο, ἀπαρράλλκτως καθὼς αἱ σκωρίαι τοῦ Λαυρείου ἀνεκαλύφθησαν ἀπὸ τὸν Σερπιέρην ἀπὸ τὴν σαβοῦραν ἐνός ἰστιοφόρου.

Εἰς τὸ ὄρυχεῖον τοῦτο ἐφηρμύσθη πρὸ ἐτῶν τὸ σύστημα τῆς παρακρατήσεως καθὼς ἐπρά-

ξαμεν καὶ ἡμεῖς διὰ τὴν Κορινθιακὴν σταφίδα. Διὰ νὰ μὴ ἐκπέσῃ ἡ τιμὴ τῶν ἀδαμάντων ἕνεκα τῆς πληθώρας, ἡ Διεύθυνσις παρακρατεῖ ἐν μέγα μέρος καὶ οὕτω δὲν ρίπτονται εἰς τὴν ἀγορὰν ὅλα τὰ ποσὰ ὅσα ἐξέρχονται. Προσέτι δὲν ἀνασκάπτονται ὅλα τὰ ὄρυχεῖα, ἀλλὰ τόσα μόνον ὅσα ἀπαιτοῦνται ὅπως ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὴν ζήτησιν. Ἄν τὸ μέτρον τοῦτο δὲν ἐτίθετο εἰς ἐνέργειαν, οἱ ἀδάμαντες ἤθελον τὰ μέγιστα ὑποτιμηθῆ. Αὐτὸ τὸ πρακτικὸν μέτρον ἄς τεθῆ ὡς ὑπόδειγμα διὰ τοὺς σταφιδοπαραγωγούς νὰ μὴ καλλιεργῶσι τόσην ἔκτασιν, ἀλλὰ μόνον ὅση ἀπαιτεῖται διὰ τὴν κατανάλωσιν, ἥτις δὲν ὑπερβάνει τοὺς 150,000 τόνους, ἄλλως ἢ ὑπέρβασις τῆς παραγωγῆς συντελεῖ εἰς τὴν ἔκπτωσιν τῶν τιμῶν.

*

Τὸ κλίμα τοῦ τόπου εἶναι λαμπρὸν, ἐπειδὴ δὲ περιορίζεται ὑπὸ τριῶν ὠκεανῶν, εἶναι εὐκράτεστον. Τὸ ἔδαφος καθ' ὅσον ἀπομακρύνεται τῶν παραλίων, ὑψοῦται καὶ σχηματίζονται ὄροπέδια τὸ ἐν εὐκράτεστον τοῦ ἄλλου. Ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν πολλοὶ πάτχοντες μάλιστα ἀπὸ τὸ στῆθος μεταβάνουσιν εἰς τὸ Ἀκρωτήριον καὶ εὐρίσκουσι μεγάλην ὠφέλειαν. Τὸ εὐκρὸς τοῦ κλίματος, ἡ ἀγαθὴ κυβέρνησις, ἡ μεγάλη ἀσφάλεια τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας καὶ ἐν γένει ἡ εὐεξία συντείνουσιν ὅπως τὰ ἦθη τῶν κατοίκων ὡσιπραεῖα, αἱ δὲ γυναῖκες, μάλιστα δὲ αἱ γεννηθεῖσαι εἰς τὴν ἀποικίαν, εἶναι κομψαί, ζωηραί, ἀξιέραστοι καὶ γενικῶς περίφημοι μουσικοί· ἡ καθαρὰ ἀτμόσφαιρα αὐξάνει τὴν φαντασίαν καὶ πολλοὺς ἔχουν ποιητάς, οἵτινες ἀμιλλῶνται κατὰ τὴν χάριν πρὸς τοὺς κλασικοὺς.

Ἡ ἀποικία τῆς Εὐέλπιδος Ἄκρας, καίτοι ἔχουσα παραλίαν 1300 μιλίων, δὲν ἔχει πολεμικὸν ναυτικόν. Ἡ ἐν Λονδίῳ Κυβέρνησις, ἡ Μήτηρ Πατρίς ὡς τὴν ἀποκαλοῦν ὅλαι αἱ ἀποικίαι, διατηρεῖ πάντοτε ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρμοστοῦ μοῖραν πολεμικῶν πλοίων αὐξανομένην ἀναλόγως τῶν περιστάσεων. Στρατιωτικὴν ἐπίσης δύναμιν ἔχει πάντοτε εἰς τὴν ἀποικίαν, καθὼς καὶ εἰς ὅλας τὰς ἄλλας, ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις· οὐχ ἦττον ὑπάρχει καὶ ἀποικιακὸς στρατὸς ἐξ ἐθελοντῶν καὶ ἰθαγενῶν, ἀνεξαρτήτως τῆς χωροφυλακῆς καὶ ἀστυνομίας. Ἡ τάξις καὶ ἡ ἀσφάλεια εἰς τὴν ἀποικίαν εἰσὶ μοναδικαί καὶ τοῦτο χρεωστεῖται

εἰς τὴν αὐστηρότητα καὶ δικαίαν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων.

Πολλὰ καὶ μεγάλα εὐκολία χορηγοῦνται ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν, καθὼς καὶ ἀπὸ τοὺς πράκτορας τῆς ἀποικίας ἐν Ἀγγλίᾳ, εἰς τοὺς βουλομένους νὰ μετοικήσωσιν εἰς τὴν νέαν ταύτην χώραν. Δὲν μεταβάνουσιν εἰς ξένον τόπον, ἀλλ' εἰς χώραν ὁμογενῶν. Ἄμα φθάνουν ἄποικοι, τυγχάνουν πάσης περιποιήσεως καὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους καὶ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν. Ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπὴ φροντίζει περὶ αὐτῶν. Ἡ διοίκησις δι' εὐτελοῦς τιμήματος τοῖς δίδει τὸ δικαίωμα ἐγκαταστάσεως· τοῖς χορηγεῖ χάρτας γεωδαιτικὰς τῶν ἐθνικῶν γαιῶν καὶ ἐκλέγουσι ποῦ θέλουσι νὰ ἐγκατασταθῶσιν· εἰς αὐτοὺς εὐρίσκουσι πᾶσαν πληροφορίαν, δηλαδὴ ποῖαι γαῖαι εἶναι διὰ καλλιέργειαν ὀρηκτικῶν, ποῖαι διὰ κτηνοτροφίαν, ποῖαι διὰ ἀνατροφὴν στρουθοκαμήλων καὶ οὕτω καθέξῃς. Ἄμα ἄποικος ἐκλέξῃ γῆπεδόν τι, χρεωστεῖ νὰ περιφράξῃ αὐτὸ διὰ πασσάλων, ν' ἀνεγείρῃ φυλακεῖά τινα, καὶ ν' ἀνορύξῃ καθέτως φρέατα· ἂν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τῶν φρεάτων φανῇ ὅτι τὸ ἔδαφος εἶναι χρυσοφόρον, ὀφείλει νὰ κοινοποιήσῃ τοῦτο εἰς τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸ βασιλικὸν τμήμα (royalty), ἂν δὲ δὲν ὑπάρχωσι μέταλλα πολυτιμα, ὁ ἄποικος ἐξακολουθεῖ καλλιεργῶν τὴν γῆν αὐτήν, καὶ ὅταν ἀρχίσῃ νὰ παράγῃ, τότε μόνον πληρώνει τὸν ἑγγειον φόρον. Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἡ καλλιέργεια τῶν ἐθνικῶν γαιῶν ἐπιτυγχάνεται ταχύτερον.

Ἄς ἐλπίσωμεν, ὅτι μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων καὶ ἡ ἡμετέρα Κυβέρνησις θὰ φροντίσῃ νὰ εἰσαγάγῃ παρεμφερές τι πρακτικὸν σύστημα διὰ τὴν διανομὴν τῶν ἀχρησιμοποίητων ἐθνικῶν γαιῶν καθὼς καὶ ὅτι θὰ προσελκύσῃ πολλοὺς ἐκ τῶν ἐξω ὁμογενῶν νὰ ἀποκατασταθῶσιν ἐν Ἑλλάδι.

Ἡ Κυβέρνησις μας, καλῶς ποιούσα, πρὸ 4 ἐτῶν ἐσύστησεν Ἑλληνικὸν Προξενεῖον εἰς Cape Town καὶ διώρισεν ἐκεῖ Προξενον τὸν κ. Julius Jeppe ἔμπορον, Ὀλλανδὸν τὴν καταγωγὴν, ὅστις εἰς πολλὰς περιστάσεις ἐθνικὰς ἐπέδειξεν ἄκρον φιλελληνισμόν. Ἐλπίζεται, ὅτι ἐν εὐθέτῳ καιρῷ θ' ἀναγνωρίσῃ ἡ Κυβέρνησις τὸν ζῆλον τοῦ προξένου τῆς. Εὐχῆς ἔργον ἐπίσης εἶναι νὰ φροντίσῃ ἡ Κυβέρνησις ὅπως συστήσῃ Προξενικὰ Πρακτορεῖα καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους λιμένας τῆς Εὐέλ-

πιδος. Προσέτι είναι ανάγκη να διορισθῆ Πρόξενος εἰς Τρανσβαλ καθὼς καὶ εἰς λιμένας τῶν Πορτογαλικῶν κτήσεων, ὅπου πολλοὶ Ἕλληνες ἤδη παρεπιδημοῦσι.

*

Βορειοανατολικῶς τῆς Εὐέλπιδος Ἄκρας κεῖται ἡ ἀποικία τοῦ Νατάλ· τὸ μέρος τοῦτο ἀνεκάλυψεν ὁ περιώνυμος Βάσκος δὲ Γάμμα τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1497 καὶ ὠνόμασεν αὐτὸ «Terra Natalis». Εἶναι μικρὰ καὶ ὄρεινὴ χώρα, ἀλλὰ πολὺ εὐφορὸς, κατάφυτος εἰς βαθμὸν ὥστε καὶ εἰς τὰς ρωγμὰς τῶν βράχων φύονται δένδρα· ἕκτασις περίπου 20,000 μιλίων τετραγωνικῶν· πληθυσμὸς 600,000 — ἐξ ὧν τὸ 1/4 περίπου λευκοί, τὸ πλεῖστον Ἄγγλοι· παράγει ὅλα τὰ προϊόντα τῶν δημητριακῶν, ἰδίως δὲ ἀραβόσιτον, ὅστις εἶναι ἡ κυριώτερη τροφή τῶν κατοίκων, μαλλία πρβάτων, δέρματα, πτερὰ στρουθοκαμήλων καὶ περὶ πλέον ζάχαριν· ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅλα τὰ ἀφρικανικὰ προϊόντα, ἄτινα ἀνέρχονται εἰς τὴν ἀξίαν τῶν 5,000,000 περίπου· ἡ ἰδία ἡμιαυτόνομος Κυβέρνησις καθὼς ἡ τῆς Εὐέλπιδος, δηλ. ἀρμολογίᾳ με νόμοθετικὸν σῶμα, Ἄγγλικὸς στρατὸς καὶ στόλος. Μεταξὺ τῶν δύο ἀποικιῶν ἐπικρατεῖ εὐγενὴς ἀμιλλα, ποία νὰ ἀναδειχθῆ πρότυπον Κυβερνήσεως. Τὰ οικονομικὰ εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν καὶ με 3 τοῖς % μόνον δανεῖζονται χρήματα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δημοσίων ἔργων. — Ὁ κυριώτερος λιμὴν εἶναι τὸ Δουρβάν, ὅστις εἶναι καὶ τὸ ἐμπορεῖον, ἀφ' ὅπου ἐξάγονται διὰ τὴν Εὐρώπην τὰ προϊόντα τῶν ἐσωτερικῶν ἐπικρατειῶν. Πρωτεύουσα τὸ Πιетроμαριτυβροῦ, μικρὰ ἀλλὰ ὡραία πόλις· κλίμα εὐκράεστατον.

Ὁ ποταμὸς Τουγέτας χωρίζει τὸ Νατάλ ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Ζουλοῦ, οἵτινες εἶναι φυλὴ ἀνδρεία καὶ μάχιμος. Κατὰ τὸ 1879 ἐκήρυξαν πόλεμον ἐξ ἀπροόπτου κατὰ τοῦ Νατάλ καὶ αἰφνιδίως ἐπιπεσόντες εἰς τὸ Ἰσάνδουλα ἐναντίον ἐνὸς ἀγγλικῶν τάγματος τὸ ἐξηφάνισαν. Εὐρον ὁμῶς ἠρωικωτάτην ἀντίστασιν ὑπὸ ἄλλου ἀγγλικῶν τάγματος καὶ ἀνεχαιτίστησαν. Ἐπὶ τέλους ἀμὰ ἔφθασαν καὶ ἄλλα στρατεύματα, οἱ Ζουλοῦ κατετροπώθησαν καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ μετεφέρθη εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου ἔγεινε τὸ ἀντικείμενον γενικῆς περιεργείας ἀλλὰ καὶ πολλῆς περιποιήσεως. Ἐπὶ τέλους τὸν

ἀφῆκαν ἐλεύθερον καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν χώραν του, τὴν ὅποιαν διεμοίρασαν μεταξὺ τῶν διαφόρων ἰθαγενῶν ἀρχηγῶν, οἵτινες ἤδη ἐν ἡσυχίᾳ ἐνασχολοῦνται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν τῶν καὶ εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς Εὐρωπαίους ἢ ἐγκατάστασις εἰς τὴν Ζουλουλάνδην καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν σύνεσιν τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸ ἐφαρμόζειν εἰς ἕκαστον μέρος τὴν προσφορωτέραν διοίκησιν.

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἐφρονεῖτο ὁ πρίγκιψ Λουδοβίκος Ναπολέον, υἱὸς τοῦ Ναπολέοντος Γ', καὶ ἐτέθη τέρμα εἰς τὴν Ναπολεόντειον δυναστείαν.

Οὗτος ὡς γνωστὸν μετέβη εἰς Ζουλουλάνδην ὡς ἐθελοντῆς καὶ εἰς κατασκοπευτικὴν τινὰ ἐκδρομὴν αἰφνιδίως προσεβλήθη καὶ ἐφρονεῖτο. Ὀλίγα ἔτη ἔπειτα ἡ Αὐτοκράτειρα Εὐγενία μετέβη εἰς Ἀφρικὴν ὡς ἀπλῆ ἐπιθῆτις ἐπὶ ταχυδρομικοῦ ἀτμοπλοίου, ἐπέσκέφη τὸ μέρος ὅπου ἔπεσεν ὁ υἱὸς τῆς καὶ μετέφερε τὰ λείψανά του εἰς τὸ Μανσωλεῖον, πλησίον τοῦ πατρὸς τοῦ Ναπολέοντος Γ'.

*

Βορειοανατολικῶς τῆς τοῦ Εὐέλπιδος ἀποικίας, κεῖται ἡ μικρὰ Δημοκρατία τῆς Ὁράγγης. ἔχει ἕκτασιν 38,000 τετραγωνικῶν μιλίων, πληθυσμὸν δὲ 200,000 περίπου. Ἐκ τούτων 80,000 μόνον εἰσὶ λευκοί, τὸ πλεῖστον Ὀλλανδοὶ γεωργοὶ — Μπούρς — οἵτινες περὶ τὸ 1844 ἐφυγον ἀπὸ τὸ Νατάλ, ὅταν ἀνεκηρύχθη ἀποικία Ἀγγλικὴ καὶ ἀπώλεσαν τὴν καταναγκαστικὴν ἐργασίαν τῶν μαύρων δούλων Κάφρων. Γνωστὸν βεβαίως εἶναι ὅτι ὅπου Ἀγγλικὴ ἀρχὴ ἐγκαθίσταται, ἐκεῖ ὄχι μόνον ἡ δουλεία τῶν ἰθαγενῶν καταργεῖται ἀλλὰ φροντίς μεγίστη καταβάλλεται διὰ τὴν ἐξημέρωσιν καὶ μόρφωσιν αὐτῶν. Πανταχοῦ αἱ κυβερνήσεις διατηροῦσι σχολεῖα διὰ τοὺς Κάφρους καὶ τοὺς διδάσκουσι τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν, οἱ δὲ ἱεραπόστολοι ἀόκνως ἐργάζονται διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ χριστιανικὴν αὐτῶν ἀγωγήν. Οἱ Κάφροι (ἐκ τῆς Ἀραβικῆς λέξεως κιαφίρ—ἄπιστος) εἶναι φυλὴ καλλιμόρφος καὶ ἐπιδεκτικὴ μορφώσεως, καὶ οἱ ὑπὸ Ἀγγλικὴν διοίκησιν εὐρισκόμενοι αὐξάνουσι, προοδῶσι καὶ γίνονται καλοὶ κτηνοτρόφοι καὶ χρήσοι ὑπηρεταί.

[Ἐπειτα τὸ τέλος]

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΝ ΤΑΙΣ ΦΥΛΑΚΑΙΣ

Δύο προκηρύξεις δημοπρασιῶν ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως προσεῖλκυσαν μελαγχολικὸν καὶ ἀποτεθαρομένον τὸ βλέμμα μου.

Διὰ τῆς μιᾶς ἐκτίθεται εἰς μειοδοτικὴν δημοπρασίαν ἢ προμήθεια 300 ὄραμιων ἄρτου διὰ τοὺς καθειργμένους ἐν τινι φυλακῇ τοῦ κράτους καὶ δεκαλέπτου ὄψου, οὐχὶ καθ' ἡμέραν, ἀλλὰ παρ' ἡμέραν. Διὰ τῆς ἐτέρας ἐκτίθεται ἐπίσης εἰς δημοπρασίαν ἢ παροχὴ ὕδατος εἰς τοὺς καθειργμένους ἄλλης φυλακῆς, κατὰ τὰς αὐτὰς ἀναλογίας ποσωτικῶς, καθ' ἂς καὶ ὁ ἄρτος καὶ τὰ ὄψα.

Ἐκ πρώτης ὄψεως προσπίπτει εἰς τὴν ἀντιλήψιν ἢ τελεία ἀνεπάρκεια τῶν μέσων, τὰ ὅποια παρέχει ἡ πολιτεία δι' αὐτὴν τὴν φυσικὴν συντήρησιν τῶν καταδικῶν. Ὑπὸ δίκαιαν τροφῆς τοιαύτην, τῆς ὁποίας τὰς συνθήκας καθιστᾷ πολὺ βαρυτέρας ὁ συναγωνισμὸς τῆς μειοδοτικῆς δημοπρασίας, ὁ δημιουργῶν μονοπώλιον ἄρτου καὶ ὄψων ἐλευθερίας ποιότητος καὶ αὐτόχρημα ἀχρήστων, αἱ νόσοι πολλαπλασιάζονται ἐν ταῖς ἐλληθικαῖς εἰρκταῖς, συμμαχουσῶν ἐννοεῖται τῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος τοῦ βιοκτόνου τῶν ἀνηλίων καὶ ἀφωτίστων ἀντρων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν κατὰ κανόνα τὰς ἡμετέρας φυλακάς. Κορυφώνει δὲ τὴν ὀδύνην ἢ συνείδησιν, ὅτι οὐδεμίαν ἢ πολιτεία λαμβάνει μέριμναν ὑπὲρ τῶν χρονίως πασχόντων, περὶ τροφῆς ἄλλης ἀπὸ τὴν ἀπαισίαν τῆς μειοδοτικῆς δημοπρασίας τοῦ ἄρτου καὶ τῶν ὄψων· διὰ τῆς αὐτῆς δὲ διαίτης συντηρεῖ τοὺς πάσχοντας ἐκ φυματώσεως, τῶν ὁποίων βλέπει τις μετὰ φρίκης τὰ ἐκσκαφέντα ὑπὸ τοῦ χρονίου πυρετοῦ πρόσωπα, τὰ ὠχρότερα καὶ ξηρά, με τοὺς λάμποντας ὀφθαλμοὺς βυθισμένους εἰς τὸ πλάσιον τῶν κογχῶν, διὰ τῆς αὐτῆς ἐπίσης τοὺς τηκομένους ὑπὸ μακρασμοῦ, διὰ τῆς αὐτῆς τοὺς πάσχοντας ἐκ προΐουσης παραλύσεως, διὰ τῆς αὐτῆς ἔτι τοὺς βασιανίζομένους ὑπὸ καρκίνου τοῦ στομάχου. Διότι δυστυχῶς κατὰ τὰ πορίσματα τῆς τελευταίας στατιστικῆς τῶν φυλακῶν αἱ νόσοι αὗται ἀντιπροσωπεύονται σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς φυλακάς τοῦ Κράτους.

Ἐχομεν ἀληθῶς τρεῖς φυλακάς, τὰ σωφρονιστήρια Συγγροῦ, Ἀβέρωφ καὶ Κερκύρας, εἰς τὰ ὅποια παρέχεται ὑγιεινὸν συσσίτιον καὶ αἰσθητικὴ καὶ ἐν γένει συνθηκὴ τῆς ζωῆς εἶναι ἀνθρώπινη· ἀλλὰ νομίζω ὅτι αἱ ἐξαιρέσεις αὗται ἀποτελοῦν ἕνα τῶν ἀπειροπληθῶν παραγόντων, ὧν ἕνεκα

ἀστοχεῖ τῆς ποινῆς ὁ σκοπός· διότι ἀνισότητες τόσον ἀπότομοι γεννοῦν καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἐκπεσόντων τὴν συνείδησιν τῆς ἀδικίας τῆς πολιτείας· καὶ ἡ ἀδικία ἐν τῷ χειρισμῷ τῆς ποινῆς εἶναι μέσον ἥμισυ συντελεστικὸν πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν ψυχῶν.

Ἐρχονται δὲ ἔπειτα ἡ μᾶλλον εἰς πρώτην γραμμὴν ἕτεροι οὐσιωδέστεροι παράγοντες ἀποτυχίας τοῦ διὰ τῆς ποινῆς ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ, τῶν ὁποίων ἡ ἔρευνα ὑπάγεται εἰς τὴν ἄμεσον ἀρμολογίαν τῆς «Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς», διότι, ἐὰν ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ παιδαγωγία εἶναι ἡ τροφή τῶν ὑγιῶν ψυχῶν, ἡ ἀποστέρησις τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ θεραπευτικὴ ἐκείνων, αἵτινες ἐνόησαν· θεραπευτικὴ ἡ ὁποία ἔχει διττὸν σκοπὸν, ὑψίστης ἐπιβολῆς κατ' ἀμφοτέρας· καὶ τοὺς νοσοῦντας νὰ ἐξυγιάνῃ, καὶ τὴν διάδοσιν καὶ ἐπέκτασιν τοῦ μιάσματος τῆς ἐγκληματικότητος νὰ προλαμβάνῃ.

Ἀπελπισμὸς δὲ καταλαμβάνει τὸν ἐπισκοποῦντα τί γίνεται εἰς πάντα ἀνεξαίρετως τὰ κράτη, πλὴν ἡμῶν καὶ τῆς Τουρκίας, ὅπως πραγματοποιεῖται ὁ διττός οὗτος τῆς ποινῆς σκοπός, καὶ τί γίνεται παρ' ἡμῶν.

Ἐν πρώτοις εἰς τὰς πλείστας τῶν φυλακῶν, — πλὴν δηλαδὴ τῶν ἀνωτέρω τριῶν σωφρονιστηρίων εἰς πάσας, — οὐδεμίαν ἀπολύτως λαμβάνεται μέριμνα περὶ τῶν δύο ἀπαραιτήτων καὶ ἀχωρίστων μεθόδων ἐξυγιάνσεως· πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως ἀφ' ἐνός, καὶ ἐργασίας ἀφ' ἑτέρου. Ἐξαιρουμένων δηλαδὴ 800 περίπου καταδικῶν, ἀποτελούντων τὸν κυμαινόμενον πληθυσμὸν τῶν τριῶν τούτων σωφρονιστηρίων ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς πέντε περίπου χιλιάδας, τῆς ὅλης δυνάμεως τῶν ὑπὸ στέρησιν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας καταδικῶν, εἰς τὰς ὑπολοίπους 23 φυλακάς τοῦ κράτους, ἐπαρκῶς ἐπιδιωκόμεν τὸν σκοπὸν τῆς ποινῆς διὰ μόνης ἀποκλειστικῆς τῆς ἐγκαθειρξέως.

Κατὰ τὰς μακρὰς ὥρας ἀπολύτου καὶ ἀδιαταράκτου ἀργίας συντελεῖται οὕτως ἢ τελεία τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος τῶν καθειργμένων ἀποσύνθεσις· ἀπὸ ἠθικῶς νοσοῦντων μεταβάλλονται εἰς ἠθικῶς ἀνιάτους. Κατὰ τὰς μακρὰς ὥρας καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ μακρὰ ἔτη τῆς ἀνίας, τὴν ὁποίαν τροφοδοτεῖ ἡ ἀεργία, χωρεῖ ἀπρόσκοπτος ἢ ἀλληλοδιδασκατικὴ τοῦ ἐγκλήματος καὶ τὰ ἐγκληματικὰ ἐφόδια ἐκάστου γίνονται κτῆμα πάντων κοινόν. Κατὰ τῆς ἀνίας ἀντιτάσσεται ἡ χαρτοπαιξία, ἡ μέθη διὰ τῶν πνευματικῶν ποτῶν, τὴν ὁποίαν τίποτε δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθη

νά αποκλείσει από τῶν δεσμοτηρίων καὶ ἀπα-
ραίτητοι τούτων ἀκόλουθοι, αἱ ἐρίδες, αἱ δια-
πληκτισμοί, οἱ τραυματισμοὶ καὶ αἱ ἀναιρέσεις.
Διότι δυστυχῶς καὶ τῶν φονικῶν ὀργάνων ἡ
εἰσαγωγή ἐν ταῖς φυλακαῖς κατὰ τύπους μόνον
εἶναι ἀπηγορευμένη. Ὑπὸ τοιοῦτο σύστημα
ἀποστερητικῆς τῆς ἐλευθερίας ποινῆς δὲν εἶναι
ἀπορον ὅτι ἡ ἠθικὴ ἐξαχρείωσις μέχρι τελείας
καταπτώσεως αἰωρεῖται πυκνῆ ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ
τῶν φυλακῶν, καὶ ὅτι ὑπὸ τὸ δυσῶδες θάλπος
τοῦ συνωστισμοῦ τῶν καθιεργμένων, ὡς εἰς ὑπό-
στεγον φυτώριον, τὸ ἐγκλημα συναντᾷ τὰς θυ-
μασιωτέρας συνθήκας πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ πολ-
πλασιασμόν, ὡς δὲν εἶναι ἐπίσης ἀπορον διατὶ
ἀπόφοιτοι τῶν σωφρονιστηρίων τοῦ κράτους ἀπε-
τέλεσαν ὀργανωτὰς ληστρικῶν συμμοριῶν, ἐνῶ
εἰσῆλθον εἰς αὐτὰς ἀπλῶς κλέπτει ἢ δρᾶσται
ἄλλων ἐλαφροτέρων ἀδικημάτων.

Καὶ ἀπέναντι τοῦ θεάματος τούτου δὲν εἶναι
κυρίως ἡ ἔλλειψις τῆς διδασκαλίας τῶν γραμμα-
τικῶν, ἡ ὅποια ἀπελείπει. Ἀπὸ πολλοῦ διελύθησαν
δυστυχῶς αἱ εὐφρόσυνοι πλάναι ὅτι τὸ ἐγκλημα
στρατολογεῖ τοὺς ὀπλίτας του μεταξύ τῶν ἀναλ-
φαβῆτων, καὶ ὅτι ἀρκεῖ νὰ παράσχη ἡ πολιτεία εἰς
ένα λαὸν τὰ στοιχεῖα τῆς προκαταρκτικῆς ἐκ-
παιδεύσεως, διὰ νὰ τῷ προμηθεύῃ οὕτως ἀσφαλῆς
περίαπτον κατὰ τῆς ἐγκληματικότητος. Σήμερον
ἡ παγκόσμιος στατιστικὴ, — ὡς ἡ ἡμετέρα ἀτελής
ἐπίσης — παρουσιάζει τοὺς ἐγγραμματάτους οὐδαμῶς
μὲν ὑπερῶντας ποσοτικῶς εἰς τὴν ἐγκληματικό-
τητα, κατέχοντας δὲ τὴν πρώτην γραμμὴν κατὰ
τὴν βαρῦτητα καὶ τὸ περίτεχον — ἐπομένως καὶ
τὸ κινδυνώδεστον, — τῶν ἀδικημάτων κατ' εἶδη.

Ὀυὶ ἡ ἀγραμματωσύνη, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ
ὄρον κοινῆς ἐκδοχῆς, ἀλλὰ ὁ πόθος τῆς θερα-
πειᾶς ἀναγκῶν, τὰς ὅποιας δὲν θέλει ἢ δὲν δύ-
ναται ὁ ἐγκληματικὸς νὰ θεραπεύῃ διὰ τῆς τι-
μίας ἐργασίας, εἶνε τὸ συνθέστερον κίνητρον
τῆς μεγάλης πλειονότητος τῶν ἐγκλημάτων.

Διὰ τοῦτο τὸ μόνον φάρμακον, τὸ ὁποῖον ἐλ-
λείπει τελείως εἰς τὰς ἀνωτέρω 23 φυλακάς, τὰς
κατ' ὄνομα μόνον φυλακάς, καὶ τὸ ὁποῖον καὶ
εἰς τὰς ἄλλας τρεῖς τὰς προνομιούχους προσφέ-
ρεται ἀτελῶς, ἀνίσως, ὅπως ἐν παρόδῳ καὶ ἐπο-
μένως ἀκάρπως, εἶναι ἡ ἐργασία.

Εἶναι ἀπελπιστικῶς ἀπορον πῶς παροράται
οὕτω τῆς ἐργασίας ἐν ταῖς φυλακαῖς ἡ ἠθοποιὸς
δύναμις, καὶ πῶς ἀναρτῶνται ἐλπίδες βελτιώ-
σεως ἀπὸ μόνης τῆς διαδόσεως ὠφελίμων καὶ
τερπνῶν γνώσεων.

Καὶ ἂν εἴη ἡ πνευματικὴ διδασκαλία ἤθελε
λάβει ἐν ταῖς φυλακαῖς τὴν θετικωτέραν μορ-
φήν, ἐφ' ὅσον διὰ τῆς ἀεργίας, τῆς τῶσον παρατε-
ταμένης, νεκρωθῆ ἢ πρὸς τὴν ἐργασίαν ἐξαικείω-
σις, ἀρνεῖται δὲ ἡ πολιτεία χρησιμοποιοῦσα τὸν
πλοῦτον τοῦ διαθέσιμου χρόνου, νὰ παράσχη τὰ

στοιχεῖα γνώσεων βιοποριστικῶν ἐπαγγελμάτων
εἰς τοὺς ἀγνοοῦντας τοιαῦτα, καὶ μικρὸν χρημά-
τιον ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐργασίας κατὰ τὴν ἀπὸ
τῶν φυλακῶν ἐξοδον, ἡ μὲν ἠθικὴ διδασκαλία
θὰ μείνῃ ἄγονος καὶ νεκρά, μὴ δυναμένη μόνη
αὕτη νὰ ἀποτελέσῃ θῶρακα κατὰ τῶν ἀπὸ τῶν
στερήσεων πειρασμῶν, ἡ δὲ διανοητικὴ ἀνάπτυ-
ξις θὰ παράσχη μᾶλλον πρόσθετα ἐφόδια καὶ
ὄπλα εἰς τὰ κακοποιὰ ἔμφυτα, τὰ ὅποια ἡ ἀρ-
γία καὶ αἱ στερήσεις θὰ ἐπιστρατεύσουν καὶ πάλιν,
ἀμα τῷ τέρματι τῆς ποινῆς.

Ἄν τὴν ζωὴν ἀποτελέῃ κυρίως ἡ συνείδησις
τῆς ἀξίας τοῦ χρόνου, ἂν εἶναι ὄντως πλοῦτος
ἀτίμητος ὁ χρόνος, ὁ πλοῦτος τοῦ διαθέσιμου χρό-
νου 12,000 βραχιόνων ἀπόλλυται ἀκάρπως καὶ
δι' ἐκείνους εἰς οὐς ἀνήκουν, καὶ διὰ τὴν ἠθικὴν
αὐτῶν ἀποκατάστασιν καὶ διὰ τὴν οικονομίαν
τῆς χώρας καὶ διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους.

Ὀυδαμοῦ ἀλλαγῆς ἐπιστεύθη ὅτι δύναται νὰ
ὑπάρξῃ σωφρονιστικὸν σύστημα ἄνευ ἐργασίας.
Ὅλων τῶν σωφρονιστικῶν συστημάτων αἱ δια-
φωνίαι ἐξαφανίζονται ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου.

Καὶ εἶναι τόσον ἐπιβλητικὴ ἡ ἀνάγκη τῆς
ἐργασίας ὡς δυνάμεως ἠθοποιῶν καὶ ἀνακαινι-
στικῆς τῶν ἐκπεσόντων, ὥστε εἰς κράτη, τὰ ὅποια
ἐφθασαν τὴν ἀπρόσιτον τελειότητα εἰς πᾶν εἶδος
βιομηχανίας, παροράται χάριν τοῦ μεγάλου τού-
του κοινωνικοῦ συμφέροντος ἡ οικονομικὴ ζημίαι
τῶν ἐλευθέρων βιομηχανιῶν, ἐκ τῆς ἐνασκήσεως
αὐτῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς, ὅπου ὁ οικονομικὸς παρά-
γων τῆς ἐργασίας εἶναι κατὰ μέσον ὄρον μέχρι
τοῦ ἡμίσεος εὐωτότερος.

Παρ' ἡμῖν, ὅπου ἡ βιομηχανία νηπιᾶζει ἐτι καὶ
ἐλάχιστα εἶδη βιομηχανιῶν ἐνεκλιματίσθησαν, ἡ
ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐργασία, σκοπίμως ρυθμιζομένη,
ὄχι μόνον δὲν δύναται νὰ φέρῃ εἰς τὰ ἐπιζήμια
ταῦτα διὰ τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῆς βιομη-
χανίας ἀποτελέσματα, ἀλλ' εἶναι δυνατόν καὶ
νὰ γείνη ὁ εἰσηγητῆς ἐν τῇ χώρᾳ νέων βιομηχα-
νιῶν, ἐκμεταλλευομένης τῆς πολιτείας, κατὰ
πρῶτον ὑπὲρ τοῦ καταδίκου καὶ δευτέρου ὑπὲρ
ἐαυτῆς, τὸν διαθέσιμον αὐτοῦ χρόνον καὶ τὴν
εὐθηνίαν τοῦ ἡμερομισθίου του, τοῦ ὁποῖου αὕτη
εἶναι ὁ ρυθμιστής.

Ἄντὶ τούτου βλέπομεν, ὡς προϊόντα τῆς ἐργα-
σίας τῶν καταδίκων, μόνον ἄχρηστά τινὰ μικροτε-
χνήματα ὑπομονῆς, μάρτυρας ἀπλῶς τῆς σπα-
τάλης τοῦ ἀκάρπου χρόνου, ἀντίδοτα ἀπλῶς
κατὰ τῆς ἀνίας τῆς ἀεργίας, διὰ τῶν ὁποίων
οὐδεὶς βεβαίως διανοήθη ποτὲ ὅτι δύναται ὁ κατά-
δικος, ἐξερχόμενος τῶν φυλακῶν, νὰ ἐξαγοράζῃ
τὸν ἄρτον του.

Ὅμοιοι ἐν γενικαῖς γραμμαῖς εἶναι οἱ λόγοι, δι'
οὓς, καθ' ἡμᾶς, ἀστοχεῖ παρ' ἡμῖν τοῦ σκοποῦ
αὐτῆς ἢ ποινῆς καὶ τὸ ἐγκλημα πολλαπλασιάζεται.

ΥΓΙΕΙΝΗ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΣ¹

ΤΟΥ

ΑΕΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ

[Ὑπὸ τοῦ ἐν Μοναχῷ καθηγητοῦ Ἐβερεμάγερ]

Κατὰ τὰ εἰρημένα οὔτε τὰ μικρὰ δάση οὔτε
αἱ δεινρόφυτοι καὶ θαμνόφυτοι πλατεῖαι, κῆποι
καὶ λειμῶνες ἐντὸς πολυπληθῶν πόλεων δύναν-
ται νὰ ἔχωσιν τινὰ σπουδαιότητα διὰ τὴν χημι-
κὴν βελτίωσιν τοῦ ἀέρος, ἐξαίρεσει δὲ τῆς ἐξω-
ραϊστικῆς αὐτῶν σημασίας μεγάλως συντελοῦσιν
εἰς τὴν ὑγιεινὴν βελτίωσιν τοῦ ἐδάφους, ὡς θέ-
λομεν ἐκθέσει κατωτέρω.

Ὡς ἐκ τῶν ἐρευνῶν τούτων προκύπτει, εἶνε
μεγάλῃ πλάνῃ νὰ πιστεύῃ τις ὅτι ὁ δασικὸς ἀήρ
ἐπιδρᾷ ἰδιαζόντως εὐεργετικῶς ἐπὶ τῆς ὑγείας
τοῦ ἀνθρώπου ἕνεκα τῆς ἐν αὐτῷ μείζονος ποσό-
τητος ὀξυγόνου. Ἡ ὑγιεινὴ σπουδαιότης αὐτοῦ
δέον ν' ἀναζητηθῇ μᾶλλον εἰς ἄλλας ιδιότητας.
Ὅπως ὁ θαλάσσιος καὶ ὁ ὄρεινός ἀήρ οὕτω καὶ ὁ
δασικὸς διακρίνεται ἐπὶ καθαρότητι. Εἶνε ἀπηλ-
λαγμένος ἐπιβλαβῶν ἀερίων καὶ ἀτμῶν, ὅτινες
ἐν ταῖς πόλεσι παράγονται ἐκ τῶν ἐργαστασιῶν,
ἀπὸ τῆς σήψεως ζωϊκῶν περιττωματικῶν οὐσιῶν,
ἀπὸ τοῦ ἰσχυρῶς ἐρρυπωμένου ἐδάφους καὶ τῶν
τοιούτων. Ἐτι δὲ ὁ δασικὸς ἀήρ εἶνε ἀπηλλαγ-
μένος τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς αἰθάλης καὶ τοῦ θειώ-
δους ὀξέος τῶν ὑπὸ χιλιάδων ἐστῶν διαρκῶς ἐκ-
πορευομένων εἰς τὸν ἀέρα τῶν πόλεων. Τέλος εἶνε
ἀπηλλαγμένος τοῦ κοινοῦ τῶν ὁδῶν, ὅστις
πολλὰκις τοσοῦτον ἐνοχλεῖ τοὺς κατοίκους τῶν
πόλεων καὶ ὅστις εἰς μείζονας ποσότητας εἰσπνεύ-
μενος δύναται νὰ ἀποβῇ λίαν ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν
ὑγείαν². Ἐτέρα πολὺτιμος ιδιότης τοῦ δασικοῦ
ἀέρος, ἣν ὀφείλομεν νὰ ἐξάρωμεν, εἶνε ὅτι εἶνε
μᾶλλον ἀπηλλαγμένος σπερμάτων βακτηρίων ἢ
ὁ ἀήρ τῶν πόλεων, καὶ ὅτι καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψίν
ταύτην κεῖται λίαν ἐγγύς τοῦ θαλασίου καὶ ὀρει-
νοῦ ἀέρος.

Λίαν ἐνδιαφέρων εἶνε ὁ παρατιθέμενος πίναξ,
συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Μικέλ καὶ δεικνύων τὸ πο-
σὸν τῶν ἐν ἐνὶ κυβικῷ μέτρῳ ἀέρος διαφορῶν
εἰδῶν ἐμπεριεχομένων βακτηρίων :

Ἄτλαντικὸς Ὠκεανὸς	0,6
Ἐπὶ ὑψηλῶν ὀρέων	0,1
Ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν θαλασσιῶν πλοίων	60
Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Πανθέου ἐν Παρισίαις	200
Ἐν τῷ παραδείσῳ Μονσουρί	490

¹ Τέλος ἴδε σελ. 307.

² Ὁ ἐν τῷ ἀέρι αἰωρούμενος κοινοῦ τῶν γίνεταί, ὡς
γνωστὸν, ὁρατός, ἐὰν ἀφῆσωμεν νὰ εἰσχωρήσῃ ἐν σκο-
τεινῷ δωματίῳ μία ἠλιακὴ ἀκτίς. Τὰ φωτιζόμενα
στρώματα τοῦ ἀέρος φαίνονται συνήθως βρῖθοντα αἰω-
ρουμένων ὀργανικῶν καὶ ἀνοργάνων μορίων κοινοῦ.

Ὀδὸς Rivoli ἐν Παρισίαις	3.480
Νέαι συνοικίαι τῶν Παρισίων	4.500
Παλαιαὶ συνοικίαι τῶν Παρισίων	36.000

Κατὰ ταῦτα καθαρὸς κοινοῦ καὶ βακτη-
ρίων ἀήρ εὐρίσκειται ὑπὲρ τὴν θάλασσαν καὶ κατὰ
τὰ παράλια, ἐφ' ὅσον ὁ ἀήρ πνέει ἀπὸ τῆς θα-
λάσσης. Ἐτι δὲ καὶ ὁ ἀήρ ἐπὶ τῶν κορυφῶν
ὑψηλῶν ὀρέων, ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων χιονοσκεπῶν
ὀρέων εἶνε ἀπηλλαγμένος μικροργανισμῶν. Ἐκ
πενταετῶν δὲ συγκριτικῶν παρατηρήσεων τοῦ
Μικέλ (1881—1885) προκύπτει ὅτι ὁ ἀήρ ἐν
τῷ κέντρῳ τῶν Παρισίων ἐμπεριέχει κατὰ κυ-
βικὸν μέτρον καὶ κατὰ μέσον ὄρον 3910 βακτη-
ρια, ὁ δὲ ἀήρ τοῦ παραδείσου Μονσουρί τούναν-
τίον 455.

Τὸ ἐκ τῶν πενταετῶν τούτων παρατηρήσεων
προκύπτει μέγιστον διὰ μὲν τοὺς Παρισίους συμ-
πίπτει κατὰ μῆνα Ἰούνιον καὶ ἀνῆλθεν εἰς 5750
κατὰ κυβικὸν μέτρον, ἐν δὲ τῷ Παραδείσῳ τοῦ
Μονσουρί ὁ κατὰ μέσον ὄρον μέγιστος ἀριθμὸς
συνέπεσε τὸν μῆνα Ἰούλιον καὶ ἐφθασε μόνον μέ-
χρις 740. Ἐὰν λοιπὸν ὁ ἀήρ ἐν Παραδείσῳ
ἐγγύς τῶν Παρισίων κειμένῳ τόσον ὀλίγα βα-
κτήρια περιέχῃ, οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ὁ δασι-
κὸς ἀήρ ἐν τῇ ἐξοχῇ θὰ περιέχῃ πολὺ ὀλιγώτερα.
Ἄλλὰ τὸ θέμα τοῦτο διευκρινηθήσεται προσε-
χῶς ὑπὸ τῶν ὑπ' ἐμοῦ ἐκτελουμένων πολυαριθ-
μων πειραμάτων. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἐκτί-
μησιν τῆς ὑγιαστικῆς ἀξίας τοῦ ἀέρος, τοῦ ὕδα-
τος καὶ τοῦ ἐδάφους οὐ μόνον ὁ ἀριθμὸς τῶν βα-
κτηρίων, ἀλλὰ καὶ τὰ εἶδη αὐτῶν δέον καὶ
ταῦτα νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν, κατὰ τὰς ἐρεῦ-
νας ταύτας, διότι ἡ ὑγεία τότε μόνον κινδυνεύει,
ὅταν παρὰ τὰ ἀβλαβῆ βακτήρια ἀνευρίσκονται
τοιαῦτα παρασιτικὰ ἢ παθογόνα ἐν τῷ ἀέρι, τῷ
ὕδατι καὶ τῷ ἐδάφει.

Ἄλλ' ἡ ὑγιεινὴ σπουδαιότης τοῦ δασικοῦ ἀέ-
ρος δὲν πρέπει νὰ ἀναζητηθῆται μόνον ἐν τῇ καθα-
ρότητι αὐτοῦ, ἀλλὰ στηρίζεται καὶ ἐπὶ τῶν
ἰδιαζουσῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν. Τὰ πολυ-
πληθῆ δένδρα μετὰ τῶν συγκεκριρωμένων κο-
μῶν αὐτῶν ἀποκρούουσι τὸν ἀπ' εὐθείας ἠλια-
σμὸν καὶ σκιαζοῦσι τὸ ἐδαφος ἀναλόγως τῆς πυ-
κνότητος τῆς συνδενδρίας μᾶλλον ἢ ἥττον ἰσχυ-
ρῶς· ταυτοχρόνως δὲ καταναλίσκουσι τὰ φύλλα
μέγα μέρος τῆς προσαγεμένης θερμότητος πρὸς
ἀφομοίωσιν καὶ διαπνοήν.

Τούτων ἕνεκα τὸ δάσος παρέχει ἐν καιρῷ ἡμέ-
ρας μὲν προβολὴν εὐεργετικὸν προσπίσμα κατὰ
τοῦ ἠλιακοῦ κύσωνος καὶ διατηρεῖ κατὰ τὸ θέ-
ρος τὸν τε ἀέρα καὶ τὸ ἐδαφος ψυχρὸν καὶ ὀρο-
σερόν· ἐν καιρῷ νυκτὸς δὲ αἱ κόμαι τῶν δένδρων
ἐλαττοῦσι τὴν ἀπώλειαν τῆς θερμότητος δι' ἀκτι-
νοβολίας, οὕτω δὲ καὶ τὸ ἐδαφος καὶ ὁ ἀήρ προ-
φυλάσσονται ἀπὸ ἰσχυρᾶς ἀποψύξεως. Στενώ-
τατα δὲ πρὸς ταῦτα συνδέεται καὶ τὸ ὑπὸ ὑγιει-

νήν εποψιν σπουδαίων γεγονόσ, ὅτι ὁ δασικός ἀήρ, ἰδίως κατὰ τὸ θέρος, ὑπόκειται εἰς πολὺ μικροτέρας διακυμάνσεις θερμοκρασίας (ἄκρα) καὶ ὡς ἐκ τῆς κατωτέρας αὐτοῦ θερμοκρασίας εἶνε σχετικῶς ὑγρότερος τοῦ παρακειμένου ἀέρος τῶν ἀγρῶν. Ὁ κλιματικὸς οὗτος χαρακτήρ τόσο ἰσχυρότερον ἐκδηλοῦται, ὅσον θερμοτέρα εἶνε ἡ ὥρα τῆς ἡμέρας καὶ τοῦ ἔτους καὶ ὅσον μᾶλλον πεπυκνωμένα εἶνε τὰ δένδρα, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὅσον μᾶλλον ἡ συγκορύφωσις ἐπιτείνεται. Ἐν πυκνοῖς νεαροῖς ξυλόχοις κατὰ τὰς ἡμετέρας ἐρεῦνας τὸ δασικὸν κλίμα ἀποτυπῶται ζωρότερον, ἢ εἰς γηραιὰς ὑλοτομησίμους ἢ λίαν ἀραιὰς κακοτροφηθείσας συνδενδρίας. Οὕτω λ. χ. οἱ ἀραιοὶ καὶ εὐήλιοι πευκῶνες οἱ κατὰ τὴν πεδινήν χώραν εἰσὶ θερμοτέροι καὶ ξηρότεροι τῶν πυκνῶν, ὑγρῶν καὶ ὀροσερῶν, συχνότατα δὲ καὶ νεφελοσκεπῶν δασῶν τῆς ἐλάτης τῶν εἰς ὑψηλότερας ὄρεινὰς χώρας φυομένων.

Ἀπὸ ὑγιεινῆς δ' ἀπόψεως εἶνε ἐπίσης ἀξιωματικόν, ὅτι ὁ ἀήρ ἐντὸς τῶν κομῶν τῶν δένδρων καὶ ἀμέσως ὑπὲρ αὐτάς, εἶτα δὲ καὶ ἐν τῇ ἐγγυτέρᾳ περιχώρῳ τοῦ δάσους κατὰ μέσον ὄρον κέκτῃται μείζονα μέσην περιεκτικότητα ὄζοντος ἢ ἐντὸς αὐτοῦ, ὅπου μέρος τοῦ ὄζοντος καταναλίσκεται ὑπὸ τοῦ ἐν σήψει διατελοῦντος φυτοστρώματος. Καίτοι δὲ τὸ ὄζον δὲν ἔχει τὴν πρότερον εἰς αὐτὸ ἀποδιδόμενῃν μεγάλην ὑγιεινὴν σπουδαιότητα καὶ ἰδίως εἶνε ἐντελῶς ἀσχετον πρὸς τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἐπιδημιῶν, οὐχ ἦττον ὑπάρχει ἀναντίρρητον, ὅτι ὁ ἀήρ ἀναλόγως τῆς ἐν αὐτῷ περιεχομένης μείζονος ἢ ἐλάσσονος ποσότητος ὄζοντος τοπικῶς τε καὶ χρονικῶς ἔχει ἰσχυροτέραν ἢ ἀσθενεστέραν ὀξειδωτικὴν δύναμιν, καὶ συνεπῶς συντελεῖ εἰς τὸν καθαρισμόν τοῦ ἀέρος ὀξειδοῦν καὶ καταστρέφον τὰ δύσοσμα ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπιβλαβῆ ἀέρια τὰ παραγόμενα κατὰ τὴν σήψιν ζωϊκῶν οὐσιῶν καὶ κατὰ τὴν κατασπῆψιν φυτικῶν οὐσιῶν ἐντὸς ἐλωδῶν ὑδάτων. Διὸ καὶ μείζονας ποσότητας ὄζοντος εὐρίσκομεν μόνον εἰς τόπους ἐξέχοντας ἐπὶ καθαρότητι ἀέρος, ὡς λ. χ. ἐγγὺς τοῦ δάσους, ἐν τοῖς ὄρεσιν, ὑπὲρ τὴν θάλασσαν καὶ κατὰ τὰς παραλίαις, ἐγγὺς κταρρακτῶν κτξ. Ἀλλὰ κατὰ κανόνα στεροῦνται ὄζοντος ἢ ἐλαχίστην μόνον ποσότητα περιέχουσιν ὁ ἀκάθαρτος ἀήρ τῶν πόλεων, ὁ ἐφθαρμένος ἀήρ τῶν ὀρωματίων, τὰ μέρη τὰ παρακείμενα εἰς κοπροθέσια καὶ ἀποδευτήρια, ὁ ἰσχυρῶς νεφελώδης ἀήρ, ὅπου καταναλίσκεται διὰ τῆς ὀξειδώσεως ὀργανικῶν οὐσιῶν.

Τὸ ὄζον παράγεται κυρίως ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ δι' ἠλεκτρικῶν κενώσεων, αἵτινες ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴρηται, μεγάλως συμπράττουσιν ἐν τῷ καθαρισμῷ τοῦ ἀέρος. Εἰς χώρας πολυκεραύνους (τροπικὰς χώρας) πάντες οἱ καθαρὸν ἀέρα ἔχοντες τόποι ἐξέχουσιν ἐπὶ μεγάλην περι-

εκτικότητα ὄζοντος. Ὑγροὶ νοτιοδυτικοὶ καὶ δυτικοὶ ἀνεμοὶ, οἱ ὑπὲρ τὴν θάλασσαν πνέοντες, ἐπαυξάνουσι τὴν ἐν τῷ ἀέρι περιεχομένην ποσότητα ὄζοντος, ἐνῶ τὰ ἀναπλιν οἱ ξηροὶ χερσαῖοι ἀνεμοὶ καὶ ὁ κωνιορτὸς ἐλαττοῦσι τὴν ποσότητα αὐτοῦ. Τὸ μέγιστον τοῦ ὄζοντος πίπτει διὰ τὴν μέσην Εὐρώπην κατὰ τοὺς ἐαρινούς μῆνας (Μάρτιον, Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον), τὴν δ' ἐλαχίστην ὀξειδωτικὴν δύναμιν παρ' ἡμῶν ἔχει ὁ ἀήρ κατὰ τοὺς νεφελώδεις μῆνας (Ὀκτώβριον, Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον). Ὑπὸ αἴθριον οὐρανὸν ὁ ὑγρὸς καὶ πολυὸσος νυκτερινὸς ἀήρ περιέχει πλεῖον ὄζον τοῦ κατὰ τὰς θερμὰς καὶ ξηρὰς ἡμέρας ἀέρος. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀνδρες ἐμβριθεῖς, στηριζόμενοι ἐπὶ σπουδαίων παρατηρήσεων, ἀποδέχονται, ὅτι τὸ ὄζον ἐπιδρᾷ πῶς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας εὐεξίας. Οὕτως ὁ ἐν Βόννη καθηγητῆς τῆς φαρμακολογίας Βιντς (Binz) πειραματικῶς ἀπέδειξεν, ὅτι ἀήρ ὄζοντωθεῖς δι' ἰσχυρῶν ἠλεκτρικῶν βρυμάτων ἔχει ὑπνοφόρον δύναμιν. Προσέτι δὲ καὶ ὁ δόκτωρ Ἐϋσελεῖν (Dr Eyselen), διευθυντῆς τοῦ νοσοκομείου τῶν νευρικῶν παθήσεων ἐν Βλαγκεβούργῳ, ἐπὶ τῇ βᾶσει πολυετῶν πειραμάτων ἀποδίδει εἰς ἀέρα περιέχοντα μετρίαν ποσότητα ὄζοντος εὐεργετικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἐκ χρονίων νευρικῶν παθήσεων πασχόντων· ἐκ τούτου δὲ κυρίως ἐξηγοῦνται ἴσως τὰ πολλάκις τόσον ἐκτάκτως ταχέα θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα ἐπὶ νοσούντων ἐκ νευρικῶν νοσημάτων τὰ ἐπερχόμενα μετὰ διαμονὴν ἐν ἀέρι δασικῷ, ὀρεινῷ ἢ θαλασσίῳ.

Πλὴν τῶν πολυτίμων τούτων ἰδιοτήτων τοῦ δασικοῦ ἀέρος δεόν νὰ προσυποδείξωμεν, ὅτι τὰ δάση μετὰ τῶν πυκνῶς ἰσταμένων δένδρων αὐτῶν τὰ μέγιστα ἐξασθνεύουσι καὶ τοῦ ἀέρος τὴν κίνησιν, καὶ παρέχουσι προβολὴν κατὰ τῶν ἰσχυρῶν καὶ ἰδίως τῶν βορείων ψυχρῶν καὶ ξηρῶν ἀνέμων, οἵτινες εὐκόλως προξενοῦσι φλογιστικὰ νοσήματα. Ἐὰν δὲ ληθῆ ὑπ' ὄψει, ὅτι τὸ δάσος τὴν προβολὴν ταύτην παρέχει καὶ εἰς τὴν ἐγγυτέραν περίχωρον, καὶ ὅτι αἱ χαρακτηριστικαὶ ἰδιότητες τοῦ δασικοῦ ἀέρος, καίτοι εἰς ἐλάσσονα βῆθμόν, μεταφέρονται διὰ τῶν βρυμάτων τοῦ ἀέρος καὶ εἰς τὰ παρακείμενα μέρη, ἀπεβθίνειν καταληπτὸν ὅτι τὰ διὰ καθαρῶ ἀέρος καὶ καθαρῶ ἐδάφους θεραπευτήρια κατὰ πρότιμῃν δεόν νὰ ἰδρύνωνται ἐγγὺς τῶν δασῶν, καὶ ἐπὶ μεσημβρινῶν ἢ μεσημβρινοδυτικῶν κλιτύων ἀπροσβλήτων ὑπὸ τῶν ψυχρῶν ἀνέμων ὅσον ἔνεστι ὑπὲρ τὰς κοιλάδας καὶ ὑπὲρ τὰς κοίτας τῶν ποταμῶν.

Κατὰ τὰ εἰρημένα ἢ ὑγιεινὴ σπουδαιότης τοῦ δασικοῦ ἀέρος ἀποδεικνύεται πληρέστατα ἐπισημονικῶς. Καὶ ἂν ὁ καθαρὸς ἀήρ οὐδέποτε χρησιμεύῃ ὡς ἄμεσον θεραπευτικόν, ἀλλὰ μόνον ὡς ἐπιβοηθητικόν τῆς θεραπείας μέσον, οὐχ ἦ-

τον εὐκόλως ἐκτιμᾶται ἢ διὰ τὴν ὑγιάν ἀξία αὐτοῦ, ἐὰν ληθῆ ὑπ' ὄψει, ὅτι εἰς τελείως ἀνεπτυγμένον ἄνθρωπον διὰ τῆς δραστηριότητος τῶν πνευμόνων αὐτοῦ ἐν διαστήματι 24 ὥρῶν εἰσάγει ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ 9000 λίτρας ἀέρος, ἦτοι 1800 λίτρας ὀξυγόνου, οὔτινες τὸ τέταρτον καταναλίσκεται ὑπὸ τῆς ἀναπνοῆς καὶ μεταφέρεται εἰς τὸ αἷμα, τούτεστι ἐνοῦται μετὰ τῶν ὀξυγόνου δεομένων ἐρυθρῶν αἰμοσφαιρίων καὶ διὰ τούτων ἀποδίδεται εἰς τοὺς ὀξυγόνου δεομένους ἰστούς τοῦ σώματος. Κατὰ δὲ τὸν ὕπνον τὸ σῶμα παραλαμβάνει πλεον ὀξυγόνον ἢ τὴν ἡμέραν καὶ ἀποταμιεύεται μέρος αὐτοῦ, ὅπως παράσχη τῷ σώματι τόνον καὶ ἰκανότητα πρὸς ἐργασίαν διὰ τὴν ἐπομένην ἐργάσιμον ἡμέραν. Καὶ ἐλάχιστα δὲ ποσότητες βλαβερῶν οὐσιῶν δύνανται ἐπὶ παρατεταμένης διαμονῆς ἐν ἀκαθάρτῳ ἀέρι νὰ ἀποβῶσιν ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν ὑγιάν, καθ' ὅσον ἡ ἐπενέργεια τῶν οὐσιῶν τούτων ἡμέρα τῇ ἡμέρα διὰ τῆς λειτουργίας τῆς ἀναπνοῆς ἐπαυξάνεται. Εἶνε δὲ ἀναμφίβολον, ὅτι μετρία σωματικὴ κίνησις ἐν καθαρῷ ἀέρι ἔχει διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος τῶν νέων, διὰ τὴν πρόδον τῆς μετουσίωσεως, διὰ τὴν ἐνδυνάμωσιν τῶν μυῶν καὶ τοῦ ὄλου Ὁργανισμοῦ, διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ὑγείας τοσαύτην σπουδαιότητα, ὅσον καλὴ δυναμωτικὴ τροφή, καθαρὸν ὑγιεινὸν ὕδωρ καὶ εὐήλιος καὶ ξηρὰ κατοικία. Τὰ εὐάρεστα θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα τὰ ἐπὶ πασχόντων ἐκ πνευμονικῶν νοσημάτων πολλάκις παρατηρούμενα εἰς χώρας μεσημβρινὰς ἢ εἰς ὄρεινὰ μέρη ὀφείλονται κυρίως εἰς τὸν καθαρὸν, κωνιορτῶ καὶ μισματῶν ἀπηλλαγμένον ἀέρα, εἶτα δὲ καὶ εἰς τὴν κατάλληλον τροφήν, τὴν συστηματικὴν σωματικὴν κίνησιν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάπαυσιν τῶν πασχόντων. Διὸ καὶ τὰ νοσοκομεία τὰ πρὸς θεραπείαν στηθικῶν, νευρικῶν, ἀναμικῶν κτλ. προωρισμένα δεόν νὰ ἰδρύνωνται ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει καθαρὸς ὑγιεινὸς ἀήρ. Πρὸ πάντων δὲ προτιμητέος εἶνε ὁ κωνιορτῶ καὶ βακτηριῶν ἀπηλλαγμένος ἀήρ τῶν δασῶν.

Ὅπως δ' οὐ μόνον ἐν καιρῷ ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ ἐν καιρῷ νυκτὸς ἀναπνέεται ὅσον ἔνεστι πολὺς καθαρὸς ἀήρ, ἀπὸ τινος χρόνου ἤρξαστο εἰσαγομένη ἢ ἐξίς τοῦ κοιμᾶσθαι ἐν ὀρωματίαις με ἀναικτὰ τὰ παρὰθυρα κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους τὰς ἐπιτρεπούσας τούτο, λαμβανομένων πάντοτε μέτρων πρὸς ἀποφυγὴν τῶν βρυμάτων τοῦ ἀέρος. Ἐσχάτως δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον εἰς τὰ μεγαλύτερα φυσικὰ θεραπευτήρια τῆς Γερμανίας, ὡς λ. χ. εἰς τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα Λευκὴ Ἐλαφος Λαμάνειον θεραπευτήριον (Lahmannsches Sanatorium «Weisser Hirsch») παρὰ τὴν Δρέσδην, ἰδρύθησαν ἐν τῷ δάσει ἢ ἐγγὺς αὐτοῦ καὶ ὅλως ἄφρακτα οἰκήματα καὶ ὑπνωτήρια, ἅτινα ἀπεκλήθησαν ἀερόοικοι (Luft-haeuser).

Τὸ δάσος ἔχει τέλος καὶ τινα οὐχὶ εὐκαταφρόνητον εὐεργετικὴν φυσικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Πᾶς ὅστις ἐξ ἰδίας πείρας ἀντελήθη τῆς ἐντυπώσεως ἣν ἐν τῷ δάσει προξενοῦσιν ἐπὶ εὐαισθητοῦ καρδίας καὶ πνεύματος αἱ θολωταὶ ὑψιστελεῖς στοαὶ τῶν δένδρων μετὰ τῶν ἀπειραριθμῶν ἀποχρώσεων τοῦ πρασίνου καὶ ἡ θελικτικὴ ποικιλία φωτὸς καὶ σκιάς μετὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἐπικρατούσης μοναξίας καὶ ἡσυχίας, οὗτος εὐρίσκει καταληπτὸν τὸ ὅτι πολλάκις διανοητικὰ διαταράξεις μόλις ἀρχόμεναι εὐρον ἐν τῇ μοναξίᾳ τοῦ δάσους εὐτυχῆ τὴν λύσιν.

Ἄλλ' ἡ ἐξυγιαστικὴ σπουδαιότης τοῦ δάσους δὲν πρέπει νὰ ζητῆται μόνον ἐν ταῖς ἐκτεθείσαις ἰδιότησι τοῦ δασικοῦ ἀέρος, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τοῦ δασικοῦ ἐδάφους, ὅπερ διὰ τῆς ἀγελήδον συμβιώσεως τῶν δένδρων ἀποκτᾷ χαρακτηριστικὰς τινὰς ἰδιότητας, αἵτινες ἐξ ὑγιεινῆς ἀπόψεως εἶνε λίαν ἀξιοσπουδάστοι¹.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ὄσων παρ' ἡμῶν πρὸ πολλοῦ συζητοῦνται περὶ ἀργίας τῆς Κυριακῆς, θεωροῦμεν οὐχὶ ἄσκοπον τὴν μετ' ἐπιστάσις ἀνάγκωσιν τῆς ἐξῆς πραγματείας.

Σ. τ. Δ.

Ο ΝΟΜΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΝΟΜΟΣ ΤΗΣ ΑΡΓΙΑΣ

[Κατὰ τὸν Léopold Monod]

Πρόληψις πολλοῦ διαδεδομένη διορᾷ ἐν τῇ ἐργασίᾳ οὐχὶ οὐσιώδες προσὸν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τίτλον τιμῆς δι' αὐτήν, ἀλλὰ τοῖναντίον ταπεινώσιν καὶ τιμωρίαν. Τὴν πρόληψιν δὲ ταύτην δικαιολογοῦσι τινες στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς ἐσφαλμένης ἰδέας, ὅτι αὐτὴ ἡ Γραφή ἐπέβηλεν ὡς μεγάλην κατάραν τὴν ἐργασίαν εἰς τοὺς πρωτοπλάστους. Θὰ ἐπεθύμουν, εἰ δυνατόν, νὰ πολεμήσω τὴν πρόληψιν ταύτην. Θὰ ἐπεθύμουν νὰ δείξω, ὅτι ἡ ἰδέα τῆς ἐργασίας εἶνε ἀδιάρρηκτως συνδεμένη με αὐτὴν τὴν ἰδέαν τῆς ἀνθρωπότητος· ὅτι τούτο ἐξάγεται ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων· ὅτι αὐτὴ ἡ Γραφή μαρτυρεῖ περὶ τούτου ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς σελίδος καὶ πρὶν ἢ ὑπάρξῃ ζήτημα εἴτε περὶ ἀμαρτίας, εἴτε περὶ τιμωρίας, καὶ ὅτι τέλος ὁ νόμος τῆς ἐργασίας ὑφίσταται πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐν τῇ ἀνθρωπότητι.

Ἀναγνώσατε τὸ βῆθρον περὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς οἰκογενείας διὰ τοῦ γάμου. Ἐὰν ὁ ἀνήρ πρέπη κατὰ τὴν Γραφήν νὰ εὕρη σύντροφον τοῦ βίου

¹ Τὸ δεύτερον μέρος τῆς πραγματείας ταύτης ἦτοι τὸ περὶ τοῦ δασικοῦ ἐδάφους θὰ δημοσιευθῇ προσεχῶς.

του «βοηθὸν κατ' αὐτόν», σημαίνει ὅτι ἀμφότεροι οὗτοι πρόκειται νὰ ἐργασθῶσιν ὁμοῦ. Εἰς ἀνθρώπον δὲ μηδὲν ἔργον ἔχοντα δὲν βλέπει τις εἰς τί δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὁ βοηθός, ἐκτός ἐάν πρόκειται νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ἰκανόν, ὅπως φέρῃ τὸ ἀφόρητον βάρος τῆς ἀεργίας. Ἴδετε τὴν οἰκονομίαν τῆς ἱστορίας τῆς δημιουργίας. Τὸ πᾶν ἐκεῖ διατίθεται οὕτως, ὥστε νὰ καταλήξῃ μετὰ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐξ ἡμερῶν εἰς τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ἐβδόμης. Ἡ θεία δ' αὕτη ἀνάπαυσις δύναται νὰ ἔχῃ ἐν ἑαυτῇ τὴν ὑψηλὴν τῆς ἀξίαν. Δύναται νὰ σημαίῃ ὅτι ὑπάρχει ἐν τῇ δημιουργίᾳ ἄλλο τι, ἢ παιδιὰ τῆς θείας Παντοδυναμίας, ἄλλο τι ἢ διηνηκὴς ἐργασία ἄνευ διακοπῆς, ἄνευ τέλους· ἀλλ' ὅτι τὸναντίον ὑπάρχει ἀνάπαυσις, κατακλείς, τὸ τελικὸν αἷτιον τῆς προηγηθείσης ἐργασίας, καὶ ἐπομένως ὁ κόσμος καὶ ἡ ὑπαρξίς ἔχουσιν ἔννοιαν τινὰ· ὅτι ἡ ὥρα ἐσήμανε, καθ' ἣν τὸ ἔργον ἐτελείωσεν, οὐχὶ ὅπως ἀκολουθήσῃ ἀργία διηνηκῆς, ἀνάρμοστος εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὅπως ἡ ἀνάπαυσις χρησιμεύσῃ ὡς ἀφετηρία πρὸς ἐργασίαν νέαν καὶ ἐξοχωτέραν. «Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι», λέγει ὁ Σωτήρ. Ἡ διάταξις τῆς δημιουργίας ὠρίσθη οὕτως, ὅπως διδάξῃ τὸν ἀνθρώπον νὰ μιμηθῇ τὸν Θεόν· ἡ δὲ θεία ἐκείνη ἐβδόμας τῆς δημιουργίας εἶνε ὑπόδειγμα τῆς ἀνθρωπίνης ἐβδομάδος. Οὕτως ἡ ἀνάπαυσις ὑποθέτει τὴν ἐργασίαν, διότι ἀνάπαυσις χωρὶς ἐργασίαν εἶνε κενόν τι, εἶνε τὸ μηδέν, ὁ θάνατος.

Ὅταν ὁ ἀνθρώπος ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς γῆς, ἐτοιμῆς ἦδη οὖσης νὰ τὸν δεχθῇ, ἔλαβε τὴν ἐντολήν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ νὰ πληρώσῃ αὐτὴν καὶ καθυποτάξῃ, διότι ἔφερεν ἐν ἑαυτῷ τὰ σπέρματα τοῦ μέλλοντος πολιτισμοῦ. Ἐρχεται ὁ ἀνθρώπος ἐπὶ τῆς γῆς ἐφοδιασμένος δι' ὄλων τῶν δυνάμεων ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν, ὅπως γείνη κύριος τῆς γῆς. Ἀλλ' ἡ κυριαρχία αὐτοῦ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἰδρυθῇ ἄλλως, ἢ διὰ τῆς ἐργασίας, ἐργασίας γιγαντιαίας. Ἐρχεται νὰ καθυποτάξῃ τὰ ζῶα, νὰ καταπονήσῃ τὸ ἔδαφος ποικίλων καὶ πολλαπλασιάζων ἐπ' ἄπειρον τὰ προϊόντα αὐτοῦ, νὰ καταναγκάσῃ τὴν γῆν νὰ χορηγήσῃ εἰς αὐτὸν τὰ φυτὰ, δι' ὧν θὰ τραφῇ καὶ θὰ ἐνδυσθῇ. Ἐρχεται νὰ ὀρύξῃ τὰ βῆθη αὐτῆς, ὅπως ἐξαγάγῃ τὰ μέταλλα πρὸς κατασκευὴν τῶν ἀναγκαζομένων αὐτῷ σκευῶν, τοὺς λίθους διὰ τὰς οἰκοδομὰς, τοὺς ἀνθρακας πρὸς τροφήν τῆς ἐστίας αὐτοῦ, ἢ ὅπως θέσῃ εἰς κίνησιν τὰς μηχανὰς του, τὰ ἄπειρα τέλος λείψανα κατακεχωσμένων δασῶν πρὸ χιλιᾶδων αἰώνων. Ἄπασαι αἱ ἀνακαλύψεις ἀρχαῖαι καὶ νέαι, πᾶσα ἡ θαυμασία ἀνάπτυξις τῆς συγχρόνου βιομηχανίας, πᾶσαι αἱ καταπληκτικαὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐφαρμογαὶ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ βίου, τί ἄλλο

εἶνε ἢ κυριαρχία τῆς γῆς, τῶν πόρων καὶ τῶν δυνάμεων αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου; Καὶ πάντα ταῦτα πῶς ἄλλως κατορθοῦνται εἰ μὴ διὰ τῆς ἐργασίας; Δὲν εἶνε λοιπὸν κατάρρα ἡ ἐργασία, ἀλλ' εὐλογία. Εἶνε πολυτίμος κληρὸς ἐκείνου, ὅστις ἐκλήθη νὰ γείνη δι' ἐπιμόνου ἐργασίας ὁ δραστὸς βασιλεὺς τοῦ πλανήτου, ἐφ' οὗ ἐτέθη.

Ἀλλὰ δὲν εἶνε μόνη ἡ ὑλικὴ ἐργασία, ἥτις θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν ἀνθρώπον νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολήν του. Ἐρχεται ἐπὶ τῆς γῆς ἡδὴ κατωκνημένης· συναντᾷ ἐκεῖ ἀναριθμητὰ ὄντα, τὰ ὅποια ἔχουσι παντοειδῆ πλεονεκτήματα ἀπέναντι αὐτοῦ· αἰσθήσεις ὀξυτέρας, μέλη τοῦ σώματος κατὰ πολὺ ἰσχυρότερα, δύναμιν καὶ ταχύτητα μεγαλειότεραν καὶ ὄπλα φοικωδῆ, τοὺς ὀδόντας καὶ τοὺς ὄνυχας. Ἀπέναντι τῶν τρομερῶν τούτων ἀντιπάλων, ἄσπλος αὐτὸς ἐκ φύσεως, γυμνός, ἀσθενής, πῶς θὰ δυνηθῇ νὰ κατισχύσῃ διὰ τῶν ὑλικῶν δυνάμεων του; Εἶνε ἡ πνευματικὴ ἐργασία, ἥτις θὰ τῷ ἐξασφαλίσῃ τὰς κατακτήσεις καὶ τὴν κυριότητα τοῦ κόσμου· δὲν εἶνε ἡ δύναμις τῶν χειρῶν, ἀλλ' ἡ δύναμις τοῦ πνεύματος. Ἀναγνώσατε, καὶ θὰ ἴδητε τοῦτο μαρτυρούμενον ἐν αὐτῇ τῇ Γραφῇ. Ἐκεῖ παρίσταται ὁ ἀνθρώπος ἰστάμενος ἐπὶ τινος ὑψώματος, ὁπόθεν βλέπει ἡμέραν τινὰ παρελαύνουσαν ἐνώπιόν του μακρὰν σειρὰν ζῶων, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων δίδει ἐν ὄνομα κατ' ἰδίαν βούλησιν. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐκ πρώτης ὄψεως φέρεται εἰς ἡμᾶς ἀκατανόητον καὶ παιδαριῶδες. Ἀλλ' ἐάν εἰσδύσωμεν βαθύτερον τῆς ἐπιφανείας, θὰ ἀνεύρωμεν, ὅτι ἐν τῇ ὀνοματοθεσίᾳ ταύτῃ ἐγκτεται ὑλόκληρος ἐπιστήμη, ἡ ζωολογία· τὸ ὀνομάζειν ἰσοδυναμεῖ τῷ γινώσκειν, τῷ κρίνειν. Ἴνα δώσῃ ὁ ἀνθρώπος ὀνόματα εἰς τὰ ζῶα, ἔπρεπε νὰ διακρίνῃ πρότερον καὶ κατανοήσῃ τὰς ἰδιότητας ἐκάστου, διότι τὸ ὄνομα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲν ἦτο ἀπλῆ ὀνομασία χωρὶς σημασίας, ἀλλ' ἐδήλου τὴν ἰδιότητα καὶ τὸν διακριτικὸν χαρακτήρα τοῦ ὀνομαζομένου. Οὕτω παρὰ τοῖς Ἑβραίοις πάντα τὰ ὀνόματα εἶνε παραστατικά τῆς ἰδιότητος καὶ τοῦ χαρακτήρος τοῦ προσώπου, εἰς ὃ ἀποδίδεται τὸ ὄνομα. Ἀλλὰ μήπως καὶ παρ' ἡμῖν τοῖς νεωτέροις δὲν ἀπαντᾷ πολλάκις τὸ τοιοῦτον; Ἐπαναλαμβάνομεν λοιπὸν ὅτι τὸ ὀνομάζειν εἶνε διακρίνειν εἰς τι ὄν, ζῶον ἢ μὴ ζῶον, τοὺς χαρακτήρας τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν ἀτομικότητά του, ὅτινες συγκεφαλαιοῦνται οὕτως εἰπεῖν καὶ ἐκδηλοῦνται δι' ἐνὸς συμβόλου, τοῦ ὀνόματος. Ἴδου λοιπὸν ὅτι διὰ τοῦ ὀνόματος ἔχομεν ἐν σπέρματι ὄλην τὴν φυσιογνωμίαν. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο. Συμβαίνει καὶ ἕτερόν τι σπουδαιότερον· τὸ νὰ ὀνομάξῃ ὁ ἀνθρώπος τὰ λοιπὰ ὄντα, τουτέστι νὰ γνωρίζῃ αὐτὰ, σημαίνει ὅτι λαμβάνει γνῶσιν τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ, καὶ διακρίνει ἑαυτὸν τῶν λοιπῶν ὄντων.

Μὴ πράττων δὲ τοῦτο συγγέεται μετὰ τῶν λοιπῶν ὄντων τῆς δημιουργίας. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁμοῦ γνωρίζει καὶ διακρίνει αὐτὰ, ἀρχίζει νὰ γνωρίζῃ ὡσαύτως ἑαυτὸν ἐν τῷ μοναδικῷ μεγάλειφ τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας του. Μεταξὺ τῶν ὄντων τῶν τοσοῦτον διαφόρων, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ζῇ, δὲν εὐρίσκει κανέν ὁμοίον του. Διακρίνει λοιπὸν ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς φύσεως, ἔχει συνειδήσιν ἑαυτοῦ, ἀναμετρεῖ τὸ μυστήριον τῆς ἰδέας ὑπάρξεως καὶ τὸ «γνώθι σαυτὸν», ἐπιβάλλεται εἰς αὐτὸν ὡς ἡ μελέτη τοῦ κόσμου, ὅπου ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ.

Εὐνόητον εἶνε ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη τῆς γνώσεως τῶν ὄντων δὲν συνεπληρώθη ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. Καὶ μέχρι σήμερον δὲν ἐτελείωσεν. Ὁ ἀνθρώπος ἐξακολουθεῖ νὰ ἐργάζεται· συλλαβίζει ἐτι τὸ ὄνομα πολλῶν ὄντων, τῶν ὁποίων μελετᾷ μετ' ἐκπλήξεως τὰς ἰδιότητας, ἢ τῶν ὁποίων ἡ ὑπαρξίς ἀνεκαλύφθη ἡδὴ τὸ πρῶτον εἰς αὐτόν· ὡσαύτως ποιεῖ καθημερινῶς ἀνακαλύψεις ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ φύσει, καὶ εἰς τοῦτο ἀποβλέπει ἡ ἐργασία πάσης ἐπιστήμης.

Χωρὶς ἐργασίας ἡ ζωὴ θὰ ἦτο ἀδύνατος, ἢ μᾶλλον ἡ ἀηθία θὰ καθίστα αὐτὴν ἀφόρητον. Ἡ ἐργασία εἶνε νόμος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Παρῆλθον οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἡ ἐργασία ἦτο δεῖγμα δουλείας, ἦτο ἀγγαρεία ἐπιβληθεῖσα διὰ τῆς βίβας εἰς τοὺς ἀποκλήρους τοῦ κόσμου. Τούναντίον σήμερον εἶνε δεῖγμα ἐλευθερίας. Κατὰ δὲ τὸν Ἀμποῦ, ἡ ἐργασία ἐξευγενίζει «Le travail ennoblit». Εἶνε ἀληθές ὅτι ἡ Γραφὴ διηγεῖ οὐχὶ ἐν γένει περὶ ἐργασίας ὡς οὐσίας τιμωρίας, ἀλλὰ περὶ ἐργασίας, ἥτις εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἀμαρτίας, ἐργασίας γινομένης ἐπὶ ἔδαφους πλήρους ἀκανθῶν καὶ τριβόλων, ἐργασίας χρησιμεύουσας εἰς τιμωρίαν τοῦ ἀμαρτήσαντος. Ἀναμφιβόλως ἔχει καὶ ἡ τιμωρία τὴν εὐεργετικὴν ὄψιν της. Ἄνευ χαλινοῦ τοῦ καμάτου, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐπιβαλλομένου, εἰς ποίας παρεκτροπὰς δὲν θὰ παρεφέρετο ἀνυπότακτος ἀνθρωπότης, εἰς τὸν κόλπον τῆς ὁποίας θὰ εἶχον ἐλεύθερον στάδιον τὰ πάθη τοῦ ἐγωῖσμοῦ, τῆς ἠδυπαθείας καὶ τῆς τυραννίας; Ἀλλ' ἵνα πολεμήσωμεν τὸ κακόν, ἵνα ἀναμορφώσωμεν τοὺς χαρακτήρας, ἵνα ἐμφυτεύσωμεν εἰς τὰς ψυχὰς τὰ σπέρματα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς φιλανθρωπίας, ὀφείλομεν νὰ πολεμήσωμεν ὡσαύτως τὰ θλιβερὰ ἀποτελέσματα τῆς κακίας, καὶ νὰ ἀνακουφίσωμεν τὸ βῆρος, ὅπερ πιέζει μέγαν ἀριθμὸν τῶν ὁμοίων μας. Ὑπάρχει βεβχίως καὶ ἐργασία, ἥτις εἶνε πράγματι κατάρρα καὶ τιμωρία! Δὲν ἀκούετε δι' ὄλην τῆς ἱστορίας ἀντηχοῦντας τοὺς στεναγμούς τῶν δυστυχῶν, θυμάτων ἐργασίας ὑπερμέτρου καὶ ἀχάριστου, ἥτις, ἀφοῦ φονεῖ αὐτοὺς μόλις, τοῖς χορηγεῖ τὰ δι' ὧν νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰς μᾶλλον ἐπιειγοῦσας ἀνάγκας ἑαυτῶν

καὶ τῶν οἰκογενειῶν των; Πόσον πλῆθος τῶν δυστυχῶν τούτων σήμερον εἶτι ἀναγκάζονται νὰ υποβάλλωνται εἰς σκληρὰν ἐργασίαν δώδεκα καὶ δεκατεσσάρων ὡρῶν ἐν νοσηρᾷ ἀτμοσφαιρᾷ, κεκυφότες ἐντὸς ἀνηλίων ὑπογείων ἢ ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς φλόγας τῶν καυστικῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου! Καὶ ἰδοὺ ἡ ἐργασία παρισταμένη ὡς κόλασις καὶ τιμωρία! Ἀλλ' ἡ ἐργασία ἡ γεννώσα τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν εὐγένειαν δὲν εἶνε αὕτη· δὲν δύναται νὰ εἶνε ἐκείνη, ἥτις ἀπορροφεῖ ὅλας τὰς δυνάμεις καὶ καταστρέφει τὴν ζωὴν. Ἡ ἐξανθρωπιστικὴ ἐργασία διακόπτεται διὰ διαλειμμάτων ἐπαρκῶν πρὸς ἀνάπαυσιν τοῦ ἐργαζομένου. Ὅπως δὲ ὁ νόμος τῆς ἐργασίας εἶνε ἐγκεχαρᾶγμένος ἐν τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων, οὕτω καὶ ὁ νόμος τῆς ἀνάπαυσεως. Ὅπως τὸ μὴ ἐργάζεσθαι ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ ἀποθνήσκειν, οὕτω καὶ τὸ μὴ ἀναπαύεσθαι ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ αὐτοκτονεῖν· ἡ τοιαύτη δὲ αὐτοκτονία δὲν εἶνε μόνον φυσικὴ, ἀλλὰ καὶ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ.

Δυσθέτος ὅτι ἡ ἐργασία εἶνε φυσικὸς τῆς ἀνθρωπότητος νόμος, ἡ ἀνάπαυσις εἶνε ἀπκράιτητος. Τὸ ἐργάζεσθαι εἶστι καταναλισκῆν. Πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ἀποφύγῃ τις τὴν καταστροφὴν, ἐάν πάντοτε καταναλίσκῃ, ἐάν μὴ ἀνανεῶνῃ τὰ καταναλισκόμενα ἐφόδια του; Θυμιάζεστε κατὰ τὸ ἔαρ τὴν ἀνάπτυσιν τῆς βλαστήσεως· ἀλλὰ θυμιάσατε ἐπίσης κατὰ τὸν χειμῶνα τὴν σιγῆν περισυλλογὴν τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως, τὴν προσωρινὴν νάρκην τῆς ζωῆς, ἥτις ἐπιτρέπει εἰς αὐτὴν νὰ ἀναγεννηθῇ καὶ ἀνθήσῃ χωρὶς νὰ ἐξαντληθῇ προῶτως. Παρατηρεῖτε τὴν διαδοχὴν τῆς ἡμέρας καὶ νυκτός. Εὐλογήσατε τὴν ἐπάνοδον τῆς ἐσπέρας τὴν ἐπανάγουσαν τὸν ἐργάτην καταπεπονημένον εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας του. Εὐλογήσατε τὸν ὕπνον, ὅστις παρέχει εἰς αὐτὸν δυνάμεις, ὅπως ἐπαναλάβῃ γενναίως τὸ πρῶτὴν τὴν διακοπεῖσαν ἐργασίαν του. Δέχθητε ὡς δῶρον θεῖον τὸ ἐβδομαδιαῖον στάσιμον, τὸ φέρον ἡμῖν τὴν Κυριακὴν. Ἐκεῖ, ὅπου ἡ Κυριακὴ δὲν εἶνε σεβαστὴ, τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας δὲν εἶνε πλεῖον, ἀλλὰ μεῖον. «Ἐάν ἡ Κυριακὴ δὲν ἐτηρεῖτο ὡς ἡμέρα ἀναπαύσεως, ἐάν ὁ πέλεκυς, ἡ σκαπάνη καὶ ὁ ἄκμων ἐλιτοῦργουν ἄνευ διακοπῆς μιᾶς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, δὲν ἔγω τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν, ὅτι σήμερον θὰ ἦμεθ λαὸς πτωχότερος καὶ ἥττον πολιτισμένος», λέγει ὁ ἀγγλὸς ἱστορικὸς Μακώλεϋ. Ὑπῆρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν εἰς τινα μηχανουργεῖα ἀπερᾶσθη νὰ ἐργάζωνται καὶ τὴν Κυριακὴν, ἐν τούτοις ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅτι οἱ ἐργάται ἐκείνων τῶν μηχανουργεῶν, ἐν αἷς τὴν Κυριακὴν ἐγένετο ἀνάπαυσις, εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνὸς εἶχον ἐκτελέσει περισσοτέραν ἐργασίαν ἐκείνων, οἵτινες ἐργάζοντο καὶ τὴν Κυρια-

κάν. Ἐν ἔτει 1850 πενήντα χιλιάδες ἐργάζονται ὠδεύον ἐν Ἀμερικῇ, ὅπως φθάσωσιν εἰς τὴν Καλλιφορνίαν· πρὸς προφύλαξιν δὲ εἶχον διαιρηθῆ κατὰ ομάδας ἐν πεντακοσίων μέχρι χιλίων ἀνδρῶν. Ἐκ τῶν ομάδων τούτων ἄλλαι μὲν ὠδεύον καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, ἄλλαι δὲ ἀνεπαύοντο τὴν Κυριακὴν. Παρητηρήθη λοιπὸν ὅτι αἱ τελευταῖαι αὗται ἐφθάνον εἰς τὸν πρὸς ὄν ὄρον πρὸ τῶν ἄλλων καὶ εἰς καλύτεραν κατάστασιν. Διὰ τὴν φθάσιν λοιπὸν τις ἐπιτυχῶς καὶ αἰσίως εἰς τὸ τέλος τῶν ἐπιχειρήσεων του πρέπει νὰ ἀναπαύηται πρὸς καιρὸν, θαυμαστὴ δὲ σοφία ὤρισε τὸν χρόνον τῆς μιᾶς ἡμέρας ἐπὶ τῶν ἐπτά. Αὐτὰ τὰ συμφέροντα τοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ὅποια πολλάκις ἀνοήτως τινεὶ ἐπικαλοῦνται ὑπὸ ἔννοιαν ἐναντίαν, ἐπιβάλλουσιν εἰς ἡμᾶς τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ἐβδομῆς ἡμέρας.

Ἐὰν αἱ ἀνάγκαι τῆς νεωτέρας βιομηχανίας ἀπαιτῶσι τὴν θυσίαν τῆς ἀναπαύσεως ταύτης εἰς χιλιάδας ἀνθρωπίνων πλασμάτων, ὡς διατείνονται οἱ ὑλόφρονες, ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ ἀποκρούσωμεν τὸν τοιοῦτον δυσχυρισμὸν αὐτῶν. Ἐὰν αἱ ἀπολαύσεις καὶ ἡ εὐμάρεια τῶν μὲν πρέπει νὰ πληρώνωνται διὰ τῶν ταλαιπωριῶν καὶ βλασάνων τῶν ἄλλων· ἐὰν ὠρισμένοις τις ἀριθμὸς προνομιοῦχων ἀπαιτῆται νὰ μὴ στερεῖται οὐδὲν τῶν συμφερόντων του, οὐδεμιᾶς τέρψεως, οὐδεμιᾶς εὐκολίας ἀντὶ τῶν κόπων καὶ τῆς ἀκαταπαύστου ἐργασίας ἐνὸς πλήθους δυστυχῶν ἀνθρώπων, ἀναφωνοῦμεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ Μονταλαμβέρτου· « Ἡ βιομηχανία ἐγένετο διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ οὐχὶ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὴν βιομηχανίαν ». Ἡμεῖς τοῦλάχιστον θὰ ἀποροίψωμεν τὴν λατρείαν ταύτην εἰς τὴν αἰμοχαρῆ θεότητα, εἰς τὸν ἀσπλαγγχον τοῦτον Μολόχ, ὅστις καταβροχθίζει τὴν οὐσίαν ἐκείνων, οἵτινες εἰσιν ὅστων ἐκ τῶν ὄστων μας καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς μας, καὶ στρέφοντες πρὸς τὸν ἐξηγνημένον ἐργάτην, τὸ θῆμα τοῦτο τοῦ λαμπροῦ, ἀλλὰ καὶ τρομεροῦ πολιτισμοῦ, θὰ εἴπωμεν πρὸς αὐτὸν καὶ διὰ τῶν λόγων καὶ διὰ τῶν πράξεών μας: — Στῆθι καὶ παῦσον πρὸς στιγμὴν τὴν ἐργασίαν! Ἐλθέ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς ἀνέσεως καὶ τῆς χαρᾶς νὰ ἀναπαύσῃς τὰ κεκμηκότα μέλη σου καὶ τὴν ἐσκοτισμένην διάνοιάν σου ὑπὸ τῆς μοτονότου μακρῶν ὥρων καὶ μακρῶν ἡμερῶν ἀδίαλείπτου ἐργασίας.

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ ἄνθρωπος πλὴν τῆς ὑλικῆς ἐργασίας ἔχει καὶ πνευματικὴν ἐν τῷ κόσμῳ. Εἶνε προωρισμένος νὰ γείνη βασιλεὺς τῆς γῆς, ἀλλ' ἡ βασιλεία αὕτη δὲν εἶνε ἀπόλυτος μοναρχία, ἀγαλίνωτος. Ὁ Θεὸς δὲν παρέδωκε τὸν κόσμον εἰς τὰς ἰδιοτροπίαις τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως. Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ἐνεργῇ οὕτως, ὥστε νὰ θριαμβεῖ ἐπὶ τῆς γῆς ἢ θείλῃσι τοῦ Θεοῦ. Πρέπει εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ ὑποβῶνται ἐαυτὸν

εἰς τὸν νόμον ἐκείνου, τοῦ ὁποῦ ἢ πιστὴ πληρωσις πλησιάζει τὸν ἄνθρωπον εἰς σφαῖραν ὅλων νέαν τῆς ὑπάρξεως. Ἀλλὰ πῶς θὰ ἀνοιχθῆ ἡ σφαῖρα αὕτη; Πῶς θὰ δυνηθῆ ὁ ἄνθρωπος μελετῶν τὰς ιδιότητες τῶν ἀντικειμένων τοῦ κόσμου νὰ φθάσῃ εἰς τὴν διάκρισιν ἐτέρας τινὸς τάξεως, ἐν ἣ ὁ αὐτὸς ἀποτελεῖ ἐν ὄν οὐχὶ μόνον λογικόν, ἀλλὰ καὶ ἠθικόν; Ἐπρεπε νὰ δοθῆ εἰς αὐτὸν ὑπὸ εἰσθητικῆς μορφῆς μία διάταξις, εἰς νόμος. Τὸ ζῶον δὲν ἐννοεῖ νόμον· νόμος εἰς αὐτὸ εἶνε τὰ ἴδια αὐτοῦ ἔμφυτα. Ταῦτα δύνανται νὰ εἶνε εὐγενῆ ἢ ἄγρια· τοῦτο εἶνε ἀδιάφορον εἰς τὸν ἠθικὸν βίον. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ὀδηγεῖται ὑπὸ νόμου, ὃν φέρει ἐν ἑαυτῷ καὶ ὅστις δὲν εἶνε μόνον ἐγκεχαραγμένος ἐν τῷ βῆθει τῆς ἰδίας φύσεως, ἀλλὰ καὶ ἔχει γινώσιν αὐτοῦ καὶ μελετᾷ καὶ προσβάλλει εἰς ἑαυτὸν. Ἐκτός τῶν ὁρίων τοῦ ὀρίζοντός του ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὰ ὅρια τῆς δυνάμεως ἢ τῆς ἰκανοποιήσεως τῶν ὀρέξεών του· ἔχει δηλονότι τὴν ἐλευθέρην βούλησιν. Εἰς τὰ ὅρια ταῦτα ἀπαντᾷ φραγμὸν τινὰ ὅπως ἰδεώδη, τὸν ὁποῖον δύνανται μὲν νὰ ὑπερβῶν, ἀλλὰ δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πράξῃ τοῦτο. Ὁ φραγμὸς εἶνε ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως, ἣτις ἢ τὸ ἐπιτρέπει ἢ τὸ ἀπαγορεύει, δεικνύουσα εἰς αὐτὸν τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκλογῆς ἐκάτερου. Ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ στιγμῇ εὐρισκόμενος ὀφείλει βεβηλῶς νὰ ἐκλεχθῆ τὸ ἀγαθόν, καὶ ἰδοὺ ἡ ἐργασία τοῦ ἠθικοῦ βίου, στενωπὸς συνδεμένου μετὰ τοῦ θρησκευτικοῦ. Δὲν ἔχει λοιπὸν προορισμὸν ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐργασθῆ μόνον ὑλικῶς καὶ διανοητικῶς, ἀλλὰ καὶ ἠθικῶς ἢ θρησκευτικῶς. Πρὸς τοῦτο εἶνε ἀνάγκη νὰ γνωρίσῃ τὸν Θεόν, οὗτινος φέρει τὴν εἰκόνα, καὶ νὰ προσπαθῆ ἡμέρας νὰ ἐνωθῆ μετ' αὐτοῦ διὰ τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀγνότητος.

Ἐνεκεν τῆς ὑψηλῆς ταύτης κλήσεως ἔχομεν ἀπαραίτητον ἀνάγκη τῆς Κυριακῆς. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἦτο μόνον ἀπλοῦν ὄργανον, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει νὰ διατηρῆται ἐν καλῇ καταστάσει πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, δι' ὅπερ ἀναγκαστὸς εἰς τινὰς, θὰ ἤρκει νὰ πορίζῃ τις εἰς ἑαυτὸν τὴν ἀπαιτουμένην ἀνάπαυσιν, ἐλαττοῦν τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας καὶ παρατείνων τὰς τοῦ φαγητοῦ καὶ τοῦ ὕπνου. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε ἀληθὲς, καθὼς λέγει σοφὸς τις, ὅτι ἡ δούλωσις τῶν σωματικῶν δυνάμεων σκοπὸν ἔχει τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ πνεύματος, ἐργάζεται δὲ ὁ ἄνθρωπος ἀκριβῶς ὅπως ἀπαλλαγῆ τοῦ κτηνώδους βίου, τότε ἡ ἀπλῆ καὶ ἀσυνείδητος οὕτως εἰπεῖν ἀνάπαυσιν τῶν φυσικῶν δυνάμεων, καθ' ἣν ἐπανακτᾶται ἡ καταναλωθεῖσα δύναμις τῶν μυῶν καὶ τῶν νεύρων, δὲν εἶνε διόλου ἰκανὴ διὰ τὸ λογικὸν αὐτὸ ὄν, ὅπερ προορισμὸν ἔχει νὰ ἐξομοιωθῆ πρὸς αὐτὸν τὸν Θεόν. Ἀλλ' ἡ ἀνάπαυσιν εἶνε ἀναγκαῖα εἰς αὐτὸν, ἀνάπαυσιν ἐλευθέρην, καθ' ἣν

αὐτὸς εἶνε κύριος ἑαυτοῦ· ἀνάπαυσιν, καθ' ἣν ἀναλαμβάνει ὁ νοῦς του καὶ ἡ καρδία του τὰ δίκαια των, καθ' ἣν ἀνευρίσκει τὴν οἰκογενεῖάν του καὶ αἱ τρυφερότητες καὶ ἡ πατρικὴ στοργὴ ἀναρρωννύονται· ἀνάπαυσιν, ἐν ἣ ἀναπτύσσεται ἡ προσωπικὴ ἐνέργεια, μορφοῦται ὁ χαρακτήρ, διεγείρονται ἱερά αἰσθήματα πατρίδος καὶ θρησκείας, καὶ τέλος ἡ ψυχὴ ταπεινωμένη ἐνώπιον τοῦ Πλάστου ἀνυμνεῖ καὶ δοξολογεῖ τὰ θαυμάσια Αὐτοῦ. Ἡ τοιαύτη ἀνάπαυσιν ἦδη ὑφίσταται· δὲν πρόκειται νὰ τὴν δημιουργήσωμεν, ἀλλὰ μόνον νὰ μὴ τὴν ἀτιμάσωμεν ἢ ἀνάπαυσιν αὕτη εἶνε ἡ Κυριακὴ.

Πῶς νὰ γείνη τις ἄνθρωπος ἐν τῇ πλήρει σημασίᾳ τῆς λέξεως χωρὶς τῆς ἡμέρας ταύτης; Πῶς ἐν ἄλλοις λόγοις νὰ ἦνε ἐλεύθερος; Διότι ἀμφότερα ταῦτα συμβαδίζουσιν. Ἐγνώριζον καλῶς τοῦτο οἱ θιασῶται τῆς δουλείας ἐκεῖνοι, οἵτινες καθ' ἣν στιγμὴν ἐκηρύσσεται ἡ χειραφέτησις εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας ἐτόλμων νὰ λέγωσι διὰ τῶν ἐφημερίδων των «ἐπρεπε νὰ κλεισθῶσιν οἱ ναοὶ καὶ τὰ σχολεῖα, ἢ νὰ μὴ ὑπάρχωσιν. Ἐὰν νομιζόμεν ὅτι δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν δούλους ἀναγινώσκοντας, δούλους φοιτῶντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἴμεθα οἰκτρῶς ἠπατημένοι.» Ἀκούετε τὴν ἠμολογίαν; Ἐὰν παύσῃ ὁ δούλος νὰ εἶνε ἀποκλειστικῶς μηχανὴ ἢ ἀπλοῦν ἐργαλεῖον, ἐὰν μάθῃ νὰ ἀναγινώσκει, ἐὰν ἠθικοποιῆται, ἐὰν συλλάξῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐὰν καταστῆ ἄνθρωπος, τετέλεσται ἡ δουλεία· τοῦναντίον τρέχει κίνδυνον νὰ γείνη δούλος ἐκεῖνος, ὅστις δὲν δύνανται νὰ καλλιεργῆσῃ οὔτε τὸν νοῦν του, οὔτε τὴν καρδίαν του, οὔτε τὴν συνείδησιν του, διότι μοχθεῖ καὶ ταλαιπωρεῖται καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος. Εἰς δὲ ἡγεῖται ἰποσιδηροδρόμου ἀκούσας μὲ ποτε παραπονούμενον, ὅτι θὰ φθάσω πολὺ ἀργὰ εἰς τὴν οἰκογενεῖάν μου, ἀναστενάξας μοι εἶπε: « Τί νὰ εἴπω ἐγὼ, ὅστις εἶμαι ξένος διὰ τὰ τέκνα μου, ὅστις στεροῦμαι διαρκῶς οἰκογενειακῆς περιθάλψεως, ὅστις δὲν δύναμαι νὰ ὑπάγω εἰς τὴν ἐκκλησίαν; » Ἐτερός τις μοι διηγεῖτο ἡμέραν τινὰ περὶ τῆς μικρᾶς προσφιλοῦς κόρης του, ἣτις παρεκάλει τὴν μητέρα τῆς νὰ τὴν ἀφυπνίξῃ τὴν ἐσπέραν, ὅποτε ἐπέστρεφεν ἐκ τῆς ἐργασίας του, ὅπως τὸν ἀσπασθῆ. Καὶ λοιπὸν, ἐρωτῶ οὐχὶ μόνον τί θὰ γείνη ὁ οἰκογενειακὸς βίος, ὅπου ὁ ἀρχηγὸς εἶνε πάντοτε ἀπών, καὶ εἰς ποίους κινδύνους δὲν εἶνε ἐκτεθειμένα τὰ τέκνα, ὧν ὁ πατὴρ ζῆ μὲν, ἀλλ' εἶνε ἀφανής, ἀλλὰ προσέτι πῶς θὰ δυνηθῆ αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ εὐρύνη ὀλίγον τὸν ὀρίζοντά του, νὰ ἔχῃ ἰδέας ὁρθὰς περὶ τῆς κοινωνίας, περὶ τῆς ἐνοχίας καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς; Χαρὰ τῆς ἐστίαις, ἀνατροπῆ τέκνων, προσωπικὴ ἀνάπτυξις, λατρεία τοῦ Θεοῦ, τὰ πάντα τῷ ἐλλείπουσι.

Ἐξ ὧν ἐν ταῖς προηγουμένοις εἴπομεν ἐξά-

γεται, ὅτι ἀσχέτως πρὸς τὰς διατάξεις τῆς Γραφῆς καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ λόγου, προκειμένου περὶ τῆς τηρήσεως τῆς Κυριακῆς, εὐρισκόμεθα ἀπέναντι καθολικοῦ νόμου. Ἀνάγκη κοινωνικὴ, ἀνάγκη οἰκογενειακὴ, ἀνάγκη προσωπικὴ καὶ διὰ τὸ σῶμα καὶ διὰ τὴν ψυχὴν, δικαιοσύνη, φιλανθρωπία, εὐσέβεια, τὰ πάντα μᾶς πείθουσιν ὅτι ὑποχρεούμεθα νὰ φυλάττωμεν τὴν ἡμέραν τῆς ἀναπαύσεως. Ὁ καθολικὸς δ' οὗτος νόμος θεμελιούται ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἡμετέρας φύσεως. Μὴ φοβείσθε δὲ μήπως τηροῦντες τὸν νόμον τοῦτον, τηρεῖτε διατάξεις μόνον τῆς ἰσραηλιτικῆς νομοθεσίας· τὸ ἰουδαϊκὸν σάββατον δι' ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς καταργήθη· ἀντ' αὐτοῦ δ' ἐγένετο ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος, ἡ Κυριακὴ, τὸ σύμβολον τοῦτο τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Περαινῶν τὴν πραγματείαν ταύτην περιορίζομαι εἰς δύο λέξεις. Ἡ ἀγάπη εἶνε τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου· τὰ ἔργα δὲ τῆς ἀγάπης τελοῦνται ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ ἐνεργείᾳ τοῦ ἀνθρώπου καθ' εἰσθητικὴν ἡμέραν καὶ τόπον. Ἀλλ' ἡ ἀσθένεια τῆς ἡμετέρας φύσεως ἔχει ἀνάγκη νὰ στηρίζηται ἐπὶ τινος νόμου. Μὴ λησμονώμεν δὲ ὅτι ἄνευ νόμου, ἄνευ πειθαρχίας οὐδὲν τηρεῖται· τὰ πάντα ἀφίενται εἰς τὴν τύχην των, ἐπομένως καὶ ἡ τήρησις τῆς Κυριακῆς, ἀνάγκη πᾶσα νὰ στηρίζηται ἐπὶ νόμου. Εὐτυχῆς ὁ ὅστις δύνανται νὰ τηρῆ αὐτὴν ἐλεύθερος καὶ οὐχὶ δούλος.

Ἐν Σύμφ.

Δ. ΜΑΡΙΝΟΣ

ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΜΙΤΥΛΗΝΗΣ

Ὁ φίλος μου ὁ καθηγητὴς ὁ Ράουζ συνηθίζει καθεὶ χρόνον καὶ κάμνει κάτι, ποῦ εἶμαι περιεργὸς νὰ μάθω πόσο δικαί μας κάμνει, ὡς εἶνε καὶ μιὰ φορά στὴ ζωὴ τους. Ἀμ' ἀρχίσουν οἱ καλοκαιρινὲς τοῦ δικαστοῦ, ξεκινᾶει ἀπὸ τὸ Rugby τῆς Ἀγγλίας καὶ τραβάει κατὰ τὰ νησιά μας, ὄχι μονάχα τὰ μάτια του ἀνοίχτα, μὰ καὶ ταῦτά του. Ἐνα μικρὸ θησαυρὸν μάζεψε καὶ μᾶς ἔφερε πέρσι δημοτικὰ τραγούδια καὶ παραμύθια ἀπὸ τὴν Κῶ. Καθεὶ φορά ποῦ γυρίζει, ἔχει κάτι νὰ πῆ, κάτι νὰ γράψῃ. Ἐμαθε τὴ γλῶσσά μας νερό, καὶ τόσο καλὰ τὴν κατέχει, ποῦ δημοσίεψε μερικὰς κρίσεις τὸν περασμένον χειμῶνα γιὰ τὴ φιλολογία μας ποῦ ἀξίζει νὰ τίς ἀκούσῃς, καὶ ἴσως μεταφραστικὰ ἀπ' ὅσα ἔγραψε γιὰ τὴν πατρίδα μου τὴ Μιτυλήνη στὰ 1896.

Τὸ νησί αὐτὸ μοιάζει μὲ ψαλιωτὸ ποδᾶρι καβούρου, ποῦ τὸ καθένα του σκέλος ἀγκαλιάζει καὶ ἀπὸνα κόρφο βαθύ· καὶ ἔτσι καταντάει σάν

είδος τρίγωνο, ως σαργανταπέντε μέλια ή μιά του πλευρά, ως είκοσιπέντε ή άλλη. Από το βορεινό της κύρτωμα περνάει ένα ραχοκόκκιλο βραχουριά, που όσο κατεβαίνει από τις δυο μεριές, ξαπλώνεται και γεμίζει τον τόπο βουνά, ως την πλούσια πεδιάδα του κόρφου της Καλλονής. Ο άλλος ο κόρφος, ο πιο νοτιώτερος, είναι της Γέρας.

Τα μεγαλύτερα βουνά της διπλής εκείνης σειράς είναι του άψηλου του Μοναστηριού (Όρδουμνος) στα δυτικά κοντά στο Σίγρι. Ο Κόρακας (Λεπέτυμνος) κατά τα βορεινά. Και πάλε στα νότια, το βουνό της Αγιάσσης (ό Όλυμπος). Ο Κόρακας κι ο Όλυμπος στεφανώνονται και μ' έξωκλήσια του "Αη-Λιά, που ποτέ δεν μπορούν να λείψουν.

Οι βουνότοποι είναι χέρσοι και άδεντροι, σαν τα πώτερα τα Έλληνικά βουνά, άγκλα φάνονται δώ και κει σημάδια πως καλλιεργούντανε μιά φορά, καθώς θα δούμε κατόπι. Οι λακωματιές ως τόσο συδεντρες όλες και καρποφόρες. Από τα ξώχωρα της πρωτεύουσας ως τη γειτονιά της Μήθυμνας άπλώνεται δάσος από πεύκα (pinus maritima), δίχως όμως κανένα σημάδι πως ήταν άλλοτε καλλιεργημένος αυτός ο τόπος.

Περδίκια και μπεκάτσες άλλο τίποτε στα βουνά. Οι άκρογιαλιές οι πώτερες βραχωμένες κι άπόκρημνες, με μόνο δυο λιμένες της άνθρωπιές, Σίγρι και Μιτυλήνη. Περίφημοι λιμένες θα ήτανε και οι Κόρφοι, μόνο που είναι ρηχά, και ξέρες γεμάτοι. Τα ποτάμια στεγνά το κλοκαίρι, πλημύρα το χειμώνα. Πηγάδια όμως και βρύσες άμέτρητες.

Γεμάτος ο τόπος χωριά, νοικοκυρεμένα κ' ευτυχισμένα, από πεντακόσια σπίτια και κάτω. Η πρωτεύουσα ή Μιτυλήνη είναι και μεγάλη και πλούσια. Στο λιμένα της όλο μπαινοβγαίνουνε πλοία και βαπόρια με ταξιδιώτες και με πρματίες.

Οι χωρικοί έχουν ο καθένας τους και δική του γη, και δικό του σπίτι· σε μερικά μέρη όμως, μάλιστα κατά τα δυτικά, πολλοί τους πηγαίνουν άντικρυ στην Άνατολή και δουλεύουν το κλοκαίρι. Τούρκοι στο νησί πολύ λίγοι.

Από τη Μιτυλήνη στην Καλλονή ο δρόμος είναι άμαξιτός, καθώς και από την Καλλονή στο Μόλιβο (Μήθυμνα) και στο Σίγρι. Άλλος δημόσιος δρόμος από τη Μιτυλήνη σε φέρνει στο Μανταμάδι, και τρίτος από την Έρεσό στα Τελώνια. "Ολ' οι άλλοι δρόμοι είναι ή μονοπάτια ή τούρκικα «καλτερίμια».

Ο σπουδαιότερος ο καρπός του νησιού είναι ή έλιά. Άπέραντα δάση λιόδεντρα, μάλιστα κατά τάνατολικά, και τα μεσοχώρια. Μα και σταφύλια και σύκα βγάζει ο τόπος, τα καλύτερα γύρω στους κόρφους. Όσο για βαλκάνια, όπου γυρίσης

νά δής, τα βρίσκεις. Πολλά μέρη μένουνε σκεπασμένα από ρομάνια, τα πώτερα βάτη, και κάποτε τοιχώνουνε τους δρόμους και τα μονοπάτια, καθώς στην Άγγλία. Το μεγάλο το δάσος μεταξύ Γέρας και Καλλονής (το Τσαμλίκι) τάνάφερα παραπάνω. Νομίζω πως ο τόπος εκείνος είναι κατάλληλος για συκιές. Η συκιά θέλει ξερό πετρόχωμα. Στην Παλαιστίνη παρετήρησα περιφημες συκιές άπάνω σε πετροβούνια, με δίχως χώμα. Σε πολλές βουνοπλαγιές του νησιού βλέπεις χαραγμένα σημάδια παλιών τοίχων που δίχως άλλο τα είχανε χτισμένα στην άρχαιότητα να κρατούνε τη γη για τάνπέλια τους και τις συκιές των. Αυτό το παρετήρησα πρό πάντων κοντά στα χωριά Άποθήκη και Παράκληλα, δυτικά της Καλλονής. Μα όπου δής έρείπια παλιάς πολιτείας, θάπαντήσης και τέτοια άπομεινάκια. Κρασί βγάζει ο τόπος καλό, κι άσπρο και μαύρο. Το μαύρο είναι δυνατό και γλυκόπιωτο. Βρίσκεται και ρετινάτο, μα όχι καλό. Όσο δά για κρασί, ή Λέσθος δεν την έχασε δλότελα την παλιά της φήμη. Λαχανικά βγαίνουνε κάθε είδος. Κ' ή ψαρκή του νησιού παρακάτω δεν πάγει. Σφουγγάρια όμως δεν έχει.

Οι κάτοικοι είναι άπλοίοι, φιλόξενοι και τίμιοι. Έχουν το είναι τους, και καλοζούν οι πώτεροι.

Άρχαϊκά έρείπια. Δεν τάνπαντς και πολύ συχνά, πάντα όμως άρκετά να μας δείξουν πως το νησί ήταν κατοικημένο από παμπάλαιους χρόνους. Κυκλωπικά τείχη βρίσκονται στην Άντισσα, Άρίσθη, Πύρρα, Ξερόκαστρο, Άποθήκη, Παράκληλα. Στ' Άποθήκη στέκονται άπάνω σε τεχνητό ύψωμα. Εκεί κοντά, δυτικά κατά τις παραθαλάσσιες βουνοπλαγιές που ακόμα φάνονται χαραγμένες με «σκάλες», υπάρχει κι άπλάδα που δίχως άλλο ήτανε κάστρο, καθισμένη άπάνω σε γερό πολύγωνο χοντρότοιχο, ως πενήντα πόδια μακρός και δώδεκα ύψος. Και της Έρεσός ή Άκρόπολη περιτριγυρισμένη είναι κατά τα θεμέλια της με κυκλωπικά τείχη. Μεγάλοι τετράγωνοι βώλοι βρίσκονται όπου κι άν πας. Οι πιο άξιοσημείωτοι είναι στα Μάκκαρα άπάνω από τ' Άποθήκη. Της πρωτεύουσας όμως τα τείχη δεν είναι τόσο άρχαϊα.

Έρεσό. Το σημερινό το χωριό είναι ένα δυο μέλια από τη θάλασσα. Η παλιά ή Άκρόπολη μένει έρημη και άκατοίκητη. Στέκονταν άπάνω σε μεγάλο βράχο που βλέπει τη θάλασσα. Ευκολα τα διακρίνεις τα θεμέλια των τοίχων, μα και κάτω στην πεδιάδα γεμάτος ο τόπος θρύψαλα παλιάς άρχιτεκτονικής. Βρέθηκαν και μερικά άγάλματα, έπιγραφές και τάφοι, μα τίποτε σπουδαίων. Έν' άνάγλυφο παριστάνει βουβαλιών κρηνία στεφανωμένα. Είναι ρωμαϊκής εποχής αυτό.

Μήθυμνα (Μόλιβος). Στέκεται άπάνω σε

βουναράκι και στην κορφή του μεσαιωνικό κάστρο. Από το κάστρο αυτό ως τάνκογάλι ξανοίγεται μεγάλη άπλάδα, ή τοποθεσία της Μήθυμνας. Χιλιάδες κεραμιδοκόμματα σπαρμένα μέσα στα χωράφια εκείνα. Βρέθηκαν και μερικά άρχιτεκτονικά άπομεινάκια, μα όχι μεγάλα πράγματα.

Μιτυλήνη. Η άρχαία ή πολιτεία ήτανε χτισμένη άπάνω στο λουρι που τώρα στέκεται το Γενβεζικό το κάστρο. Από τα τείχη που ακόμα διακρίνονται κατά τη δυτική την πλευρά, την άνηροική, ως την άκρη του λουριού εκείνου, ή γη χαμηλώνει, χαμηλώνει όσπου ίσιώνει και ξεχωρίζει το βόρειο λιμένα από το νότιο. Στο βόρειο λιμένα είναι ο παλιός ο μόλος. Ο νότιος είναι ο καθαυτό ο σημερινός λιμένας. Τα πώτερα τα δημόσια χτίρια καθώς κ' ή άγορά πρέπει να ήταν άνάμεσα στους δυο λιμένες. Όσο για το θέατρο, τα βρίσκουμε τα κατατόπια του κατά τον άνηφορο από το μέρος της στεριάς, μα άλλο από το λάκκωμα του θεάτρου δεν έμεινε. Ένας μονάχα μαρμαρίνος θρόνος του σώζεται (τον έχουν τώρα μέσα στη Μητρόπολη), μ' έπιγραφή «Ποταμίων τω Δεσβιάνικτος Προεδρία». Τάκουμπισματά του είναι άιτολιοντάρια, καθώς και τα πόδια του πόδια λιονταριού. Κι από την κάθε πλευρά του τριποδας στεφανωμένος με φειδί. Ο Ποταμών αυτός ήτανε ρήτορας και διδάσκαλος του Τιθερίου, πριν να γενή αυτοκράτορας. Σιμά στο Κάστρο, πλήθος άρχαιότητες. Τις προάλλες, σκάθοντας οι έργάτες να βρουνε πέτρες, άνακάλυψαν πάμπολλα σκαλισμένα μαρμαροκόμματα, έπιγραφές, και τέτοια. Το πιο περιεργότερο ήταν ένα κιονόκρανο με ρυθμό δλότελα ξεχωρο, που μπορούσε να τον πούμε θερρώ «λέσθιο» με δυο «ελικές» πιο μεγαλειότερους από τους Ίωνικούς, και με ριπιδωτό ζόμπλι στη μέση. Βρίσκεται ταίρι του ζωγραφισμένο στη «Λέσθο» του Koldewey. Εκείνο όμως που βρέθηκε τις προάλλες το ξανάθαψαν οι έργάτες.

Μέσα στη χώρα βράζουν άρχαιότητες. Άν μπορούσε να γείνη σωστή άνασκαφή, δε θα πήγαινε του κάκου. Μεγάλο μέρος της παλιάς πολιτείας είναι σήμερα ή χωράφια ή τούρκικα μνηματα. Όστε ίσως καμμιά μέρα τάνασκάψη πιο φωτισμένη Κυβέρνηση εκείνα τα μέρη. Μέσα στο κάστρο πρέπει νάχη πάμπολλες έπιγραφές χτισμένες, έξον όσες φάνονται. Άφίνουμε κεινες που μένουνε χωμένες. Όσες όμως διαβάστηκαν ως την ώρα, δε φαίνεται να είναι και πολύ παλαιώτερες από την Άλεξαντρινή την εποχή, και δε μας πολυφωτίζουνε για την παλιά τη γλώσσα του τόπου.

Από τη Μιτυλήνη ξεκινώντας κατά τα βορεινά βρίσκεις τάφους σκαλισμένους μέσα σε βράχους. Νεκρόπολη όμως καθαυτό δε βρέθηκε άκόμη. Άγαλματάκια πήλινα ξεχώνονται φυ-

σικά κάθε λίγο, καθώς και νομίσματα, φιλοδουλεμένα στολίδια, λυχνάκια και άλλα άπομεινάκια της παλιάς ζωής.

Ξωκλήσια και Έκκλησιές Σπαρμένο το νησί ξωκλήσια και ρημοκλήσια· άλλα σε χωράφια, άλλα σε άκατοίκητους τόπους. Αυτά έχουνε ή πηγάδι σιμά τους, ή δέντρο κουρέλλια φορτωμένο, ή και τα δυο. Δίχως στέγη τα πώτερα, ένα είδος σαν τα τοιχογυρίσματα που άφιερώνανε του Πάπα στους παλιούς τους καιρούς. Περίεργη θα ήτανε μιά στατιστική των Άγίων που προσκυνούνται σ' αυτά τα ξωκλήσια. Πρώτη δίχως άλλο έρχεται ή Παναγία. Το δέντρο που βαστάει τα κουρέλλια είναι στα πώτερα μέρη λυγαριά, που ήταν ιερή και στην άρχαιότητα. Η συνήθεια αυτή, να κρεμούνε κουρέλλια για να ξεκάμουν άρρώστιες, υπάρχει καθώς ξέρουμε και σάλλα μέρη του κόσμου. Μόνε που έδω κρεμούνε κι άλάκερες φορεσιές, μα κι άδράχτια, και σκόρδα· γιατί όμως αυτά δεν ξέρω.

Μέσα σ' ένα σοκάκι της Έρεσός παρετήρησα είδος άρμάρι και είχε μέσα εικόνη, κ' ένα κομμάτι πέτρα μαύρη, μακρουλή, γλιστερή, λαδωμένη· μου θύμισε το «βαίτυλο» που κατάπιε ο Κρόνος άντι το Δία.

Άλλο άξιοσημείωτο προσκυνητάρι υπάρχει στον Κόρφο της Γέρας, όχι μακριά από τα Θέρμα. Ένα λιθάρι κ' ένα δέντρο, στο δρόμο άπάνω ως είκοσι βήματα άποκάτω από το ξωκλήσι του "Αη Θεράπη. Άδύνατο να μη συλλογιστής έδω τον Άσκληπιό.

Από τις μεγάλες εκκλησιές, ή πιο περιεργη είναι στο Μανταμάδο, μεγαλούτσικη και κάμποσο πλούσια πόλη. Λίγο παρξω βλέπεις μεγάλο τετράγωνο σωρό χτίρια, μ' εκκλησία στη μέση και πύργο στη μιά γωνιά. Περνάς από πόρτα κηκρωτή, και βλέπεις στον τοίχο θεόρατη εικόνα του Ταξιάρχη, με την έπιγραφή «Θεού άρχάγγελός είμι, τους πονηρούς παιδεύων, τους δ' άγαθούς φρουρών και συστρατεύων». Τάλλα τα χτίρια δλοτρόγυρα είναι κελιά με δυο πατώματα. Δυο τρεις καλογέροι και καλόγριες παραστέκονται πάντα και νοιάζονται τους άρρώστους. Σά γίνεται όμως το μεγάλο πανηγύρι, είναι γεμάτο το μέρος άρρώστους και καλογέρους.

Τάνάγλυφο του άρχάγγελου μέσα στην Έκκλησιά είναι πολύ περιεργό. Μαύρο φεβροπροσωπο, και δίχως άλλο κάμποσων αίωνων. Λένε πως είναι από γύφο. Είναι το μόνο «άγαλμα» που προσκυνιέται στην Έλληνική την Έκκλησία. Μένει πάντα σκεπασμένο με παραπέτασμα. Το λέγουν δλοσώματο, άν και φαίνεται μονάχα το πρόσωπο. Έχουνε να πουν και πως παλιώνει πολλά ζευγάρια παπούτσια το χρόνο· δηλαδή όσα πολλά ζευγάρια παπούτσια. Έχει και το χάριτου προσφέρουν οι άρρώστοι. Έχει και το χάρισμα να χαμογελάη σά ζυγώνη καλός Χριστιαν-

νός, και πάλε να κατσουφιάζει, όταν κακός άνθρωπος πηγαίνει κοντά του. Αν πρέπει να κρίνω από την όψη του σαν τον πρωτοείδα, καλή γνώμη δεν είχε για το δικό μου το χαρχιτζήρα.

Της Αγιάσσο ή Παναγία είχε ακόμα πιο περιφημότερη.

Στέκεται ή Αγιάσσο άπάνω στον Όλυμπο. Αρχαία πολιτεία δεν είναι, ως τόσο είχε κι άλλη παλαιότερη Αγιάσσο λίγο παραπάνω. Τη νέα την Αγιάσσο την έχτισαν τότε που ή ίδια ή Εικόνα της Θεοτόκου κατέθηκε προς τα κάτω μονάχη της. Κατά τον ιερέα που ρώτηξα, ώνομάστηκε ή τόπος Αγιάσσο από τον «Αη Γρηγόρη της Άσσου».

Σάν έρθη ή παραμονή του πανηγυριού της Παναγίας, τρέχουν κοπάδια απ' όλα τα μέρη του νησιού. Όχι μονάχα κάθε σπίτι γεμίζει, παρά κοιμούνται και στα καφενεία, στους δρόμους, παντού. Άλλοι πάλε ξενυχτερεύουν στο ξεφάντωμα. Τα μονοπάτια καταντούν άράδες άτέλειωτες πουλητάδες με κάθε είδος φαγώσιμα, σταφύλια, σύκα, κουλούρια, μα και παιγνίδια και στολίδια κι άλλα θυμήματα. Το κρέας το πουλούν βραχκωμένο, και θέλεις δε θέλεις θυμάσαι τα χρυσωμένα κέρατα τω θυμάτων του άρχαίου καιρού. Κι ως τόσο υπάρχει και σήμερα αυτό το σύστημα, αν πρέπει να πιστέψω το άσκαλο της Καλλονής που με βεβχίωσε πως σ' ένα τους ξωκλήσι σφάζανε ζώο με τα βραχκωμένα κέρατα, τόψωσαν και το μοιραστήκανε.

Στα καφενεία μέσα βελόνι να ρίξεις δεν πέφτει χάμω. Κι όσο βραδυάζει, πέφτει όρόμο το γλέντι. Όσπου τους βλέπεις παρέες παρέες και χορεύουν το συρτό μες στη στράτα, όπου βρούνε και τα παιγνίδια καπνός.

Στην εκκλησιά πάλε, άλλη τελετή. Άποβραδύς ή έσπερνός, και γεμάτη ή εκκλησιά φαμελιές πουόρθανε να περάσουν τη νύχτα στο νάρθηκα και στην αύλη του ναού. Κουτσοί, στραβοί, χτικιασμένοι, όλοι εκεί πέρα παιδιά, γριές, γέροι, λογής λογής όψες, με τα στρώματά τους, με τους μπόγους τους, με τα τηγάνια τους, με όλα τους.

Το πρωί λειτουργεί ή Δεσποτής. Και καθώς περνούν οι παππάδες με τα μυστήρια και με την ιερή την εικόνα, κάμνουνε μεγάλες μετανοίες οι παθιασμένοι, άλλοι πάλε κούτουνται χάρμου άσάλευτοι και περνώντας άποπάνω τους τους άγγίζει με το πόδι του ή παππάς. Κατόπι βγαίνει έξω ή ιερατική συνοδία και στήνει την εικόνα σε μέρος πουόρχονται όλοι και την άσπάζουνται. Και σαν άπολύση ή λειτουργία, βγαίνει ή κόσμος και τρώει κρέας ύστερ' από δυό βδομάδες νηστεία.

Γεμάτη ή εκκλησιά από μέσα λογής λογής ταξίματα· χέρια, πόδια, παιδάκια, καρβάκια,

γαδουράκια, όλ' άσημένα, όλα φερμένα από άρρώστους που γιατρεύτηκαν, ή από χωρικούς που βρήκαν τα χαμένα τους ζώα. Και σαν πληθαίνουν τόσο πολύ που δεν χωρούν άλλα, τα ξαναχύνουν καντήλες και μανουάλια. Πολλά απ' αυτά τα δανείζονται άλλοι παθιασμένοι, δόντι όποιος έχει δοντόπονο, μάτι όποιος πονούν τα μάτια του, κ' ύστερα τα γυρίζουνε μαζί μ' ένα νόμισμα.

Άλλα περίεργα αυτής της εκκλησίας είναι ένα ιερό άμφιο με εικόνες άγιών κεντημένες άπάνω, κ' ένα βγγέλιο χειρόγραφο του δεκάτου έκτου περιπου αιώνα.

Λαϊκοί μύθοι, παράδοσες και δεισιδαιμονίες δε χωρούνε σ' αυτή τη βιαστική την περιγραφή. Αυτά τάχω ίστορημένα άλλου. Έδώ περιορίστηκα σε μερικά που μου πρωτοχτύπησαν το μάτι. Έν' απ' αυτά είναι και τα σκιαχτροκάλυβα που είδα σε διάφορα μέρη του νησιού, στηλωμένα με ξύλα και σκεπασμένα με χόρτα και με στοιβιές, που κάθονται παιδιά και φυλάγουν τάμπελια. Σε τέτοιον ένα μέσα δίχως άλλο καθότανε το παιδί που περιγράφει ή Θεόκριτος, όταν τούφαγε ή άλεπού το φαί του.

Τέτοιες σκηνές και τέτοια θεάματα, οι άρρώστοι μέσα στις εκκλησίες, τα προσκυνήματα στα ρημοκλήσια, ή πιστικός στη μάντρα του ή στα καταράχια, που κ' ένας Εύμαιος να τον έβλεπε θα τότε χαιρετούσε, όλη ή βουκολική κ' ή νοικοκυρεμένη ζωή της νησιώτικης της ρωμοσύνης, χύνουνε πιώτερο φως στην ελληνική φιλολογία απ' όλους τους τόπους που διαβάζουμε να τη νοιώσουμε. Έπειδή καθώς άλλοτε, έτσι και τώρα ή Ελλάδα τους έφαγε τους λύκους που της ριχτήκανε. Μήτε Ρωμαίοι, μήτε Τούρκοι, μήτε Γόθοι, μήτε Σκύθες δεν μπορούσαν να τη θανατώσουνε την άθάνατη αυτή φυλή, που ακόμα θυμούμαστε την νεκρανάστασή της, κ' είναι εύλογο να της προβλέπουμε κι άλλα μελλούμενα μεγαλεία.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΟΤΗΣ

Το κατωτέρω διηγημάτιον άναδημοσιεύσαμεν εκ της «Πατρίδος» του Βουκουρεστίου, θεωρούντες εξόχως έθνικόν τον σκοπόν όν επιδιώκει διά της συνθέσεως αυτού και άλλων μακεδονικής έμπνεύσεως έργων ή δ'ς 'Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου. Σ. τ. Δ.

Ο ΒΑΣΙΛΕΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΔΙΗΓΗΣΙΣ

Έλαμπαν τα μάτια του παιδιού, μα έλαμπαν και του γέρου.

— Παππού, τη φώκια πάλι να μου πής, τη

φώκια. Γιατί τώρα έπαυσε να ρωτά τους θαλασσινούς; Σε ρώτησε σε ένα, παππού, καμμιιά φορά;

— Έμένα δεν με ρώτησε.

— Άγρια ρωτούσε;

— Λένε, πως άκουαν οι θαλασσινοί ένα κλάψιμο πικρό και αναφιλητό. Πονόψυχοι σαν θαλασσινοί έσκυβαν να ιδούν μη κινδυνεύη ψυχή να την σώσουν. Τότε άκουαν φωνή πραπονεμένη που έλεγε: «Ζη ή βασιλέας 'Αλέξανδρος;» Και άμα ή θαλασσινός δεν ήξευρε να δώση την άπάντησιν: «Ζη και βασιλεύει», εβούλιαζε ή φώκια το καράβι.

— Σε σενα δεν φάνηκε καμμιιά φορά ή φώκια;

— Άς φαίνονταν. Είχα εγώ άπάντηση να της δώσω!

— Τι θα της έλεγες;

— Εγώ εγώ γιατί ρωτούσε ή φώκια ή αδελφή του. Ναι, το ξέρω. Ρωτούσε αν ζη το άστέρι της Μακεδονίας που έφώτισε 'Ανατολή και Δύση, για να γυρίση σ' την πατρίδα του πειά. Ν' άφήση τα περσιικά βασιλεία και να γυρίση σ' τα χώματα της πατρίδος του.

— Γιατί παππού, το λές με τόσο πόνο, και που το ζεύρεις; Μη σου το είπε ή φώκια;

— Δεν μου το είπε ή φώκια. Μα ξέρω πως τα χώματα της πατρίδος του κινδυνεύουνε τώρα να πατηθούνε από ποδάρια σλαυικά. . . . Θέλουν να την καταπιέξουν, θέλουν να της βουθύνουν τη γλώσσα που τόσα χρόνια τη γλυκονανούριζε με τη γλυκειά μουσική της, με τραγούδια που φτέρωναν το όνειρά της και ζωντάνευαν την έλπίδα της. Θέλουν να ξεθάψουνε τα χώματά της, γιατί μιλούν κ' εκείνα σαν βγάζουν απ' τα σπλάγγνα της πέτρες παλιές, να της αλλάξουνε τόνουμα. Άκουες; τόνουμα το μεγάλο που έπεσε και το προσκύνησε ή κόσμος όλος· θέλουν να την κάμουν Βουλγαρία, παιδάκι μου. Μαύρη ή ώρα που τους εβχαφτίσαμε και που τους δώναμε τόπο να φωλιάσουν.

— Και ή φώκια, παππού;

— Η φώκια, με πόνο, με παράπονο, ρωτά: «Ζη ή βασιλέας 'Αλέξανδρος;» Αν ζη τάχα, γιατί δεν τρέχει να διαφεντέψη την πατρίδα του, να μην τη βρακινή βουλγαρικό τσαρούχι, τάγερακι της να μην το μολύνη χνώτο βουλγαρικό; Γι' αυτό ρωτά, παιδάκι μου, γι' αυτό ρωτά.

— Μα γιατί τους βουλιάζει, σαν πούνε πως πέθανε; Έτσι από πείσμα;

— Όχι από πείσμα. Γιατί σου είπα πως αν με ρωτούσε έμένα, θα έδινα την άπάντηση. Μα δεν με ρώτησε και τώρα ή άρρώστια μ' έκαμε στεριανό και δεν είναι για να με ρωτήση πειά.

— Παππού, εγώ θα γίνω θαλασσινός. Πές μου το, να το πω εγώ σ' τον τόπο σου· ίσως σταθώ τυχερός, και ίσως με ρωτήση.

Του παππού τα μάτια λάμψανε άκόμη πειό πολύ. Έβγαλε το τίμιο ξύλο απ' το στήθος του και είπε:

— Όρκίσου πως θα το πής.

Το παιδί έκαμε το σταυρό του, φίλησε το τίμιο ξύλο και είπε:

— Παππού, για σενα λένε πως ποτέ δεν λές ψέμματα· κ' εγώ σαν έγγονός σου μόνο το όνομά σου δεν θα πάρω, θα πάρω και τις χάρες σου. Δεν θα πω ποτέ ψέμα και τον όρκο μου θα τον φυλάξω.

Ο παππούς έβγαλε το φέσι του και είπε, σαν να ώνειρεύονταν:

— Σημερώνει και βραδυάζει, χειμωνιάζει και κλοκερεύει, γελά ή άγριεύει σαθανωμένος ούρανος, χωρίς να φέρη χαμόγελο σ' της πικραμένης μάνας, της Μακεδονίας τα χείλη. Μεγάλη μάνα, ως πέσουν να σε προσκυνήσουν οι άλλες μάνες. Φέρε σ' το νου σου τα παλιά. Θυμήσου τις δλόφωτες πής ιστορίας σου σε λίδες, ζήσε και πάλι σ' την δλόλαμψη εποχή, που ένα παιδί σου που έφύλαξε κληρονομιά για τον εαυτό του μόνο έλπίδες, τις έσπειρε τις έλπίδες αυτές, και θέρισε νίκη, και χάρισε εξημέρωση και πολιτισμό. Πέθανε το παιδί σου εκείνο, μα και τα σπλάγγνα σου στέρησαν.

Δάκρυα πικρά αύλακωσαν το πρόσωπον του γέρου θαλασσινού. Πως ντρέπονταν σαν έκλαιε! Και πως θυμούνταν τη θάλασσα! Στα παλιά χρόνια, σαν έκλαιε με αγωνιστού διήγηση, ή με καμμιιά θαλασσινή ιστορία, έλεγε τάχα πως ή θάλασσα τον έρρανε με τις άλμυρές ρανίδες της.

Μα τώρα τα είδε τα δάκρυα ή έγγονος.

— Δεν μου είπες παππού, τί πρέπει να πω της φώκιας;

— Φώκια, άρκούδα, λύκος της θάλασσας, ή τι θηρίο και όποιος έχθρός ή φίλος σε ρωτήση: «Ζη ή βασιλέας 'Αλέξανδρος;» Τάχα ζη το πνεύμα το ελληνικό, ή δύναμη, ή τόλμη, ή σοφία, ή ένθουσιασμός, ή γνώση, ή άγάπη του καλού; Έσύ να πής. . .

Έτρεμε το πηγούνι του γέρου τώρα.

— Τι παθαίνεις, παππού;

— Πρίν να το πής, δεν φθάνει, παιδί μου, ή όρκος που μου έδωκες· πρέπει να εξετάσης αν ήσαι άξιος να πής όσα θα σου πω. Τα χέρια σου να είναι παστρικά και σ' την καρδιά σου να καιη άκοίμητη καντήλα ή πατριωτισμός· τα πόδια σου να περιπατούν το όρόμο του Θεού, το πνεύμα σου να τάχης κλλιεργημένο. Αν αυτά όλα δεν τα έχης και πής αυτά που θα σου πω, ή φώκια, ή άρκούδα ή το θηρίο που θα σε ρωτήση και που ή άκούση την άπάντηση θα σε περιπαίξη.

Του παιδιού το μέτωπο συνέφιασε.

— Παιδάκι μου, το χέρι που θα κρατήση ρωμαία τιμωρίας, σάλπιγγα εξεγέρσεως, τα χείλη

πού θα τραγουδήσουν τραγούδια της πατρίδος αγνά, αγνά πρέπει να είναι.

— Παππού, μή μου τὸ πῆς ἀκόμα, εἶμαι μικρός. Ἄφησε νὰ μεγαλώσω καὶ νὰ καταλάβῃς ἂν θὰ ἦμαι ἄξιος.

— Μὰ ἐγὼ θὰ πεθάνω, παιδάκι μου, ὡς τότε. Μόνο ἄκουσε. Νὰ ἐξετάσῃς τὸν ἑαυτό σου καὶ ὕστερα νὰ τὸ πῆς.

— Καλὰ, παππού, λέγε.

— Κι' ἂν πέθανε ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, ἡ Μακεδονία γεννᾷ παιδιά, πού ξέρουν νὰ τὴν ἀγαποῦν καὶ ξέρουν νὰ τὴν διαφεντεύουν. Ἐνα ἂν μείνῃ ζωντανό, τὸ χῶμά της τὸ ἀγιο, ληστοῦ Βουλγάρου πόδι δὲν πατεῖ. Σὰν πέθανε ὁ Ἀλέξανδρος, οἱ Μακεδόνες δὲν ξεχνοῦν, πῶς εἶναι γενεὰ δική του. Ἐκεῖνος ἂν πέθανε, τὸ ὄνομα καὶ τὸ παράδειγμά του ζοῦν αἰώνια. . .

Αὐτὰ φυλάγ' ἡ φώκια, παιδάκι μου, αὐτά. Καὶ σὰν δὲν τῆς δώκουν τὴν ἀπάντησιν ἀπ' τὴν ἀπελπισία της, βουλιάζει τὰ καρᾶκια τάνω-φέλευτα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΟΥΠΙ ΚΑΙ ΤΙΜΟΝΙ

Ἡσυχάζ' ἡ θάλασσα. Τὸ κουπί θυμόνει, στρέφεται περὶ φανῶ, λέγει σ' τὸ τιμόνι: — Σκλάβος ἀλευθέρωτος πάντοτε δουλεύω, ἠσέρνω βάρη ἀσήκωτα καὶ τὰ κουβαλῶ, ἠμνιωμένα κύματα σχίζω καὶ παλαίθω, βγαίνω 'ς τὸ γιάλο.

»Κ' ἐνῶ γὼ μεσάνυκτα σ' τὴ δουλειὰ πεθαίνω, ἠεὺ πάντα ξέννοιαστο καὶ ξεκούρασμένο ἠἀκουμπᾷς σ' τὴν πρύμη σου, καὶ δουλειὰ σου μόνη ἠνὰ γυρίζῃς ἠσυχο καὶ καμαρωτό. . . ἠΦύγε, ξεφορτώσου μου, ἄχρηστο τιμόνι, εἶσαι περιττό!»

Τρικυμία πλάκωσε καὶ τὸ κύμ' ἀφρίζει τὸ κουπί ἀνδρείεύεται, τὸν ἄγῶν' ἀρχίζει. Μανιωμέν' ἡ θάλασσα, σὰν θεοῖο, φουσκώνει καὶ ἠψηφᾷ σ' τὴ λύσσα της γίλια δὺο κουπιά. . . τὸ κουπί ραγίζεται: — Πρόφθασε, τιμόνι, ἠδὲν ἀντέχω πειά!»

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

Τὸ περιοδικὸν «Ἄγγλος Μηχανικός» λαμβάνον ἀφορμὴν ἐκ τῶν μεγάλων προόδων τῆς παγκοσμίου συγκοινωνίας καὶ τῶν προσδοκωμένων νέων μέσων ὁδοπορίας ἐν τῷ μέλλοντι κἀμνει τοὺς ἐξῆς ὑπολογισμούς, ἀληθῶς παραδοξοτάτους:

Ἄς ὑποθέσωμεν, λέγει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐφευ-

ρίσκει τεράστιον ἀεροπόρον μηχανήμα, διὰ τοῦ ὁποίου δύναται νὰ διατρέξῃ 1600 χιλιόμετρα τὴν ὥραν. Θὰ διηγωνίζετο οὕτω πρὸς τὸν ἥλιον, ὅστις κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο διατρέχει ἑκτασιν ἴσην κατὰ τὸν ἡμερινόν. Εἰς τὰ ἰδιὰ μας πλάτη θὰ ὑπερεῖχε τοῦ ἡλίου, διότι εἰς Βερολίνον, ἐπὶ παραδείγματός, ὁ ἥλιος διατρέχει μόλις 800 χιλιόμετρα τὴν ὥραν. Ἄνθρωπος προχωρῶν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς μὲ τοιαύτην ταχύτητα θὰ ἐπραγματοποιεῖ τὸ θαῦμα τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. Ἀναχωρήσας ἐκ σημείου τινὸς κατὰ τὴν 10 ὥραν πρὸ μεσημβρίας θὰ εὐρίσκατο πάντοτε ὑπὸ οὐρανὸν δεικνύοντα τὴν αὐτὴν ὥραν καὶ ἂν ἐπ' ἄπειρον παρέτεινε τὴν ἀεροπορίαν του, ὁ ἥλιος θὰ ἴστατο ἀκίνητος δι' αὐτὸν καὶ ἡ ἡμέρα θὰ παρετεινέτο αἰώνια. Τοῦναντίον δ' ἂν ἀπρονοήτως ἀνεχώρει κατὰ μεσονύκτιον ὥραν, τὸ ταξιδίον του θὰ ἐξηκολούθει εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἐντὸς σκότους καὶ ἐρέδους.

Ἄλλ' εἰς ὁποίας φοβερὰς συνεπειὰς θὰ ἐξετίθητο, ἂν ὠδοποροῖ κατ' ἐναντίαν πρὸς τὸν ἥλιον διεύθυνσιν, ἦτοι ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς! Ἐὰν εἶχε ταχύτητα κατὰ τὸ ἡμισυ βραδυτέραν τοῦ ἡλίου, θὰ ἐσυντόμει κατὰ τὸ ἡμισυ τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νύκτας του. Ἐὰν δὲ διέτρεχε διάστημα διπλάσιον τοῦ ἡλίου, θὰ ἐδλεπεν ἀνεστραμμένην τὴν τάξιν τῶν οὐρανίων φαινομένων. Ἀναχωρῶν μὲ τὰ πρῶτα ἄστρα τῆς ἑσπέρας θὰ ἐδλεπε μετ' ὀλίγον τὸν ἥλιον δύοντα καὶ ὀλίγον κατόπιν τὸν ἥλιον ὑψούμενον ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ δύοντα ἐκεῖ ὅθεν ὤφειλε νὰ ἀνατελεῖ!

Ἄλλο περίεργον φαινόμενον τοιαύτης ταχείας ἀεροπορίας θὰ ἦτο τὸ ἐξῆς: Ἄνθρωπος διατρέχων 1600 χιλιόμετρα τὴν ὥραν θὰ ἔτρεχε ταχύτερον τοῦ ἤχου, ὅστις διατρέχει μόνον 1200. Ὡστε ὁ οὕτω ταξιδεύων δὲν θὰ ἠκολουθεῖτο ὑπὸ τῆς φωνῆς του καὶ οἱ λόγοι του θὰ ἐσκορπιζόντο ἀνωφελῶς ὀπισθὲν του.

Η ΚΑΤΣΑΡΙΔΑ

Τὸ ἐπιστημονικὸν τῆς ὀνομα εἶνε Σίλφη, οὐδεὶς δὲ βεβαίως ἀγνοεῖ ταύτην. Εἶνε μαύρη καὶ σιληπνὴ ἔχει τὸ σῶμα πεπιεσμένον καὶ ὀδοντωτὸν κατὰ τὰ πλευρά, μακρὰς τὰς κνήμας καὶ μακροτέρας τὰς κεραίας. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας κρύπτεται εἰς τὰς γωνίας καὶ τὰς βαγιάδας τῶν τοίχων καὶ τῶν ἐπιπέλων, τὴν δὲ νύκτα ἐξέρχεται καὶ ἐκτελεῖ τὰς ἐναντίον τοῦ μαγευτικοῦ καὶ παντὸς τροφίμου ἐπιδρομὰς.

Ἡ καταρίδα ὑπάρχει καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην. Εἰς τὴν Ρωσίαν πλήθη καταρίδων καταρρυπαίνουσι καὶ αὐτὰ τὰ πολυτελέστατα μέγαρα καὶ τὰ πρῶτιστα ξενοδογεῖα τῶν μεγαλοπόλων, ἀδύνατος δὲ ἀποβαίνει ἡ ἐξολόθρευσις αὐτῶν.

Τὸ νόστιμον εἶνε ὅτι διάφοροι λαοὶ ἀποδίδουσιν εἰς ἀλλήλους τὴν προέλευσιν τῶν καταρίδων. Οἱ Ρῶσοι τὰς ὀνομάζουσι «Πρώσους», οἱ δὲ Τυρολοὶ «Ρώσους».

Αἱ θήλειαι καταρίδαι φέρουσι προσκεκολλημένα ἐπὶ τοῦ σώματος μεμβρανώδη βομβύκια περιέχοντα 30—40 ὠὰ ἕκαστον, διὰ τούτων δὲ πολλαπλασιάζ-

ΥΓΙΕΙΝΗ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

— Ὅποια τις πρέπει νὰ εἶνε ἡ γυμναστικὴ τῶν παιδίων:

Διὰ νὰ εἶνε σύμφωνος πρὸς τοὺς κανόνας τῆς ὑγιεινῆς ἢ γυμναστικῆς τῶν παιδίων πρέπει:

1. Νὰ γίνεται ἐν ὑπαίθρῳ.
2. Νὰ ἀποβλέπη εἰς τὴν καθόλου αὐξήσιν τῆς ζωικῆς δυνάμεως.
3. Νὰ μὴ παραδράτῃ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἁρμονίαν τῶν μελῶν αὐτοῦ.
4. Νὰ εἶνε εὐκόλος καὶ τερπνή.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Περιοδεῖται καὶ ἰατρικῶς.

Εἰς ἀμερικανὸς ἰατρὸς, ἐκ τῶν ἐχόντων μεγάλην πελατεῖαν, μὴ προφθάνων νὰ ἐπισκέπτεται δις καὶ τρίς τῆς ἡμέρας τοὺς ἀσθενεῖς του, οἵτινες κατοικοῦσι καὶ εἰς μεγάλας ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις, ἐφεύρε καὶ ἐφήρμοσεν ἐπιτυχῶς τὸ ἐξῆς μέσον. Ἐντὸς τῆς ἀμάξης του παραλαμβάνει τὴν πρῶτον ἀρκετὰς ταχυδρομικὰς περιστεράς, τὰς ὁποίας ἀνατρέφει ἐν τῇ οἰκίᾳ του, ὅπου δὲ κρίνει κἀπως σοδαρὰν τὴν κατάστασιν ἀσθενοῦς, ἀφίνει μίαν περιστερὰν ἢ καὶ περισσοτέρας καὶ παραγγέλλει κατὰ ὀρισμένης ὥρας τῆς ἡμέρας ν' ἀποστέλλωσι πρὸς αὐτὸν δελτία περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἀρρώστων, ἀνητηγμένα εἰς τὸν λαίμῳν περιστερᾶς. Διὰ τούτων δὲ παρακολουθεῖ ἐξ ἀποστάσεως τὴν πορείαν τῆς νόσου καὶ κρίνει περὶ τῆς ἀνάγκης νέας ἐπισκέψεως.

Ὁ κίνδυνος τοῦ ἀλκοολισμοῦ.

Ἡ διάδοσις τῆς οἰνοποσίας καὶ πνευματοποσίας λαμβάνει ὀσημέραι ἐπικινδύνους διαστάσεις ἐν Γερμανίᾳ. Κατὰ τινὰ γενομένην ἐσχάτως ἔρευναν ἐν Βιέννῃ μεταξὺ 247 μαθητῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἡλικίας ἐπὶ τὰς ἑξῆς ἐτῶν δὲν εὗρον ἕνα ὅστις νὰ μὴ εἶχε πῖε οἶνον, ζῦθον ἢ βρακὴν. Εὐρέθη δὲ ὅτι ἐκ τούτων εἰς 25 % τὰ ἀνωτέρω ποτὰ ἦσαν συνήθη, καὶ τὸ χειρότερον ἐπὶ 100 παιδίων 8 ἐλάμβανον καθ' ἐσχάτην παρὰ τῶν γονέων μικρὸν ποτήριον βρακῆς διὰ νὰ δυναμώσουν!

Πότε ἀρχίζει τὸ γῆρας.

Κατὰ τὸν Δρα Ρίχαρδσον, τὸ γῆρας ἀρχίζει ὅταν φανῇ ἐν ἐκ τῶν ἐξῆς τριῶν συμπτωμάτων:

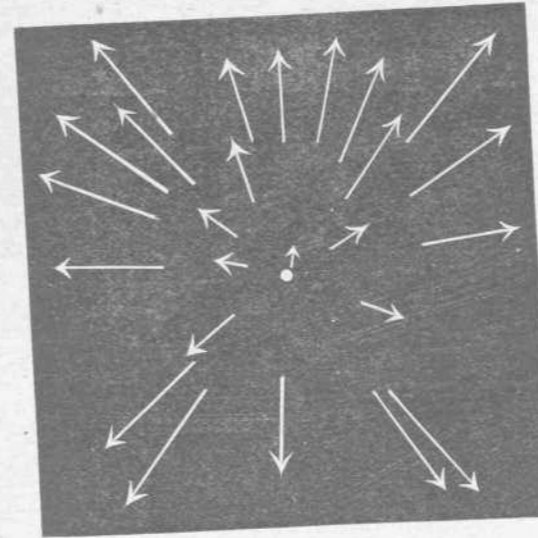
- 1ον. Ἀδεξιότης τῶν κινήσεων.
- 2ον. Ἀστάθεια τῶν κνημῶν.
- 3ον. Τραύλισμα τῆς γλώσσης.

Τὸ τελευταῖον θεωρεῖται καὶ τὸ μᾶλλον ἐνδεικτικόν, ὑπόκεινται δὲ εἰς τοῦτο ἰδίως οἱ βῆτορες καὶ οἱ δικηγόροι.

ζονται τεραστίως τὰ βυπαρὰ καὶ ἀπόζοντα ταῦτα ἔντομα, ὧν ἡ ἐξαφάνισις ὡς ἐκ τούτου εἶνε δυσχερῆστατη. Ἐν τούτοις περιορίζεται ὅπως δήποτε ἡ πληθύνσις αὐτῶν διὰ τεμαχίων ἄρτου βεβρεγμένων ἐντὸς ὕδατος καὶ κοκκισθέντων διὰ βώρκακος καὶ ζαχαρέως.

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐν σελ. 318 ξυλογραφῆ-φῆματος πρέπει νὰ τεθῇ τὸ ἐξῆς:

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Πῶς ὁ Ἀγαθόπουλος διδάσκει τὸν υἱὸν του. Περιδιαβάξων μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀγρούς ἐπιδεικνύει τὰ διάφορα ἔντομα:

— Βλέπεις, παιδί μου, τὴν σοφίαν τῆς θείας Προνοίας; Ἐπλασεν ὅλα αὐτὰ τὰ ἔντομα διὰ νὰ τρέψῃ τοὺς βατράχους.

— Καὶ τοὺς βατράχους γιατί τοὺς ἐπλασε, πατέρα;

— Τοὺς βατράχους, παιδί μου, τοὺς ἐπλασε... γιὰ νὰ τρῶνε τὰ ἔντομα.

*

Ὅμιλῶν περὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἀστέρων ἐπιφωνεῖ:

— Ἀπὸ τοὺς ἀστέρας μάθε, παιδί μου, ὅτι ἡ ἀκρίβεια εἶνε ἡ μεγαλητέρα ἀρετὴ τῆς ζωῆς. Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει τὰ ἑξημερήματα τακτικά, οὔτε προτῆτερα οὔτε ὑστερώτερα.

*

Θαυμάζων τὰ ἀποτελέσματα τῆς γυμναστικῆς ἐπὶ τῆς υγείας συμπεραίνει:

— Οἱ πρόγονοί μας δὲν ἔκαμαν γυμναστικὴν, παιδί μου— γι' αὐτὸ ὅλοι ἀπέθαναν.

Νέον ἄστρον.

Μέχρι τοῦδε ἦτο γνωστὸν ὅτι ὁ Πολικὸς Ἀστὴρ τῆς Μικρᾶς Ἀρκτοῦ ἔχει συνοδὸν καὶ ἄλλον μικρὸν ἀστέρα στρεφόμενον περὶ αὐτόν. Τώρα ἀνεκαλύφθη καὶ δεύτερος ἀστὴρ, ὅστις στρέφεται περὶ τὸν πρῶτον εἰς διάστημα τεσσάρων ἡμερῶν. Ὡστε εἰς τοὺς τρεῖς τούτους ἀστέρας παρατηρεῖται ἡ ἀναλογία τῆς γῆς στρεφομένης περὶ τὸν ἥλιον καὶ τῆς σελήνης περὶ τὴν γῆν.

Τὸ μικρότερον κράτος τῆς Εὐρώπης.

Δὲν εἶνε ἡ δημοκρατία τοῦ Ἀγίου Μαρίνου τὸ μικρότερον τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ἀλλ' ἡ νῆσος Ταβολάρο, κειμένη παρὰ τὴν βορειοδυτικὴν ἀκτὴν τῆς Σαρδηνίας. Ἡ νῆσος αὕτη ἔχει πλάτος 3 ἢ 4 χιλιομέτρων καὶ μήκος 20, κατοικεῖται δὲ ὑπὸ 55 ψυχῶν. Ἀπὸ τοῦ 1836 μέχρι τοῦ 1882 ἐκυβερνᾶτο μοναρχικῶς, ἀλλ' ὁ τελευταῖος βασιλεὺς Παύλος Α' ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν του ὅπως τὸ πολίτευμα καταστῆ δημοκρατικόν. Ἐκτοτε δὲ ὁ ἀνώτατος ἄρχων τοῦ Κράτους εἶνε ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας κατὰ ἐξαετήν ἐκλεγόμενος διὰ τῆς κοινῆς ψήφου τῶν ἄρρέων καὶ θηλέων πολιτῶν, τῶν ἐχόντων νόμιμον ἡλικίαν.

Ἐξοχος μῦθος.

Τὸν θαυμασμὸν τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοῦ προκαλεῖ ἔξοχος μῦθος, Ἀμὴν καλούμενος, ὁ ἐπονομασθεὶς καὶ «χιλιόμορφος ἄνθρωπος». Ἡ εἰδικότης αὐτοῦ συνίσταται εἰς τὸ νὰ μεταλλάσῃ πρόσωπον καὶ παράστημα καὶ νὰ ὑποκρίνεται μετὰ καταπληκτικῆς ἐπιτυχίας τὸν Γλάδστονα, τὸν Ναπολέοντα, τὸν Βίσμαρκ, τὸν Γουλιέλμον Β', τὸν Μὰκ Κίνλεϋ καὶ αὐτὴν τὴν βασίλισσαν Βικτωρίαν.

Τὸ καλῶσιον τῆς Βασιλείδος.

ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο περιλαμβάνονται ὅλα τὰ παλαιὰ καὶ ἄχρηστα χαρτὰ τοῦ ἀγγλικοῦ Κράτους. Ταῦτα μέχρι τοῦ 1852 ἐπωλοῦντο εἰς τοὺς παντοπώλας, ἐπειδὴ ὅμως συνέδη ποτὲ τὸ σχέδιον ἀπορρήτου διπλωματικοῦ ἐγγράφου νὰ εὐρεθῆ ὡς περιτύλιγμα βουτύρου, κατηργήθη ἡ ἐκποίησις τῶν ἀχρηστων χαρτίων τοῦ Κράτους καὶ κατὰ τὸ 1855 ἰδρῦθη ἐπίτηδες οἰκοδόμημα εἰς Οὐεστμίνστερ πρὸς ἀποτέρωσιν αὐτῶν.

Τὸ ποσὸν τῶν κατ' ἔτος διὰ τοῦ πυρὸς καταστρεφόμενων ἐγγράφων τοῦ ἀγγλικοῦ Κράτους ὑπολογίζεται εἰς 3,500 τόννους, ἦτοι δέκα ἕως δώδεκα τόννους καθ' ἑκάστην.

Ἐνδοξος νεκρός.

Αἱ ἀγγλικαὶ ἐφημερίδες ἐδημοσίευσαν πρὸ τινος τὴν ἐξῆς εἶδησιν :

« Ὁ περίφημος Wonoboll ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 29 ἐτῶν. Μετέοχε πολυχρήμων ἐστρατειῶν εἰς Ἀσίαν καὶ ἐδοξάσθη εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἀργανῶν. Ἐφερε δὲ ὑπερῆφάνως τὸ μετάλλιον, ὅπερ ἀπένευμεν εἰς αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ ἡ βασίλισσα Βικτωρία ».

Ὁ ἀποθανών, περὶ τοῦ ὁποῦο τόσον εὐφημος λόγος γίνεται ἐν τῷ τύπῳ, δὲν εἶνε ἄλλος ἢ ὁ πολεμικὸς ἵππος τοῦ στρατάρχου λόρδου Ρόδδιτς, σιδη-

ρόχρους ἀραδικὸς μετασχὼν ὄλων τῶν ἐστρατειῶν τοῦ αὐθέντου του.

Τὸ ἀνθρώπινον ἀνάστημα.

Εἰς ἀγγλικὸν περιοδικὸν δημοσιεύεται ὑπὸ διασήμου φυσιολόγου ἄρθρον μακρὸν περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ἀναστήματος. Ὁ γράφων διακρίνει τοῦτο εἰς τρεῖς κατηγορίας : ὑψηλὸν ἀνάστημα ὑπὲρ τὸ 1 μ. 70· μέτριον ἀπὸ 1 μ. 60—1 μ. 70, μικρὸν κάτω τοῦ 1 μ. 60.

Τὰ ὑψηλότερα ἀνάστημα εὐρίσκονται μεταξύ ἀγρίων φυλῶν, τῶν Παταγόνων, τῶν μαύρων τῆς Ἀφρικῆς, κατοίκων τινῶν τῆς Πολυνησίας καὶ Ἰνδῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ὑψηλόσωμοι εἶνε ἐπίσης οἱ Σκανδιναβοὶ, οἱ Σκώτοι καὶ οἱ Ἀγγλοὶ. Τὸ μικρότερον ἀνάστημα ἔχουσιν οἱ Μαλακοὶ, οἱ Λάπωνες, οἱ Ὀττεντότοι καὶ τινες μαῦροι νῆσοι τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκ τῶν Εὐρωπαϊκῶν πολλοὺς μικροσώμους ἀνθρώπους εὐρίσκει τις μεταξύ τῶν κατοίκων τῆς Σικελίας καὶ τῆς Σαρδηνίας, ἐπίσης δ' ἐν τῇ κεντρικῇ Ρωσίᾳ.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Διατήρησις αὐγῶν.

Πλείστα ὅσα πειράματα ἐγένοντο, ὅπως εὐρεθῆ ἀσφαλῆς τρόπος μακρᾶς διατηρήσεως τῶν αὐγῶν. Τὸ συστηματικώτερον ὄλων εἶνε τὸ ἐξῆς γενόμενον ἐν Γερμανίᾳ ἐσχάτως, κατὰ τὴν βερολιναίαν Markt-hallen Zeitung : Ἐλήφθησαν ἀνὰ 100 νωπὰ αὐγά τῆς αὐτῆς ἡμέρας καὶ ἐφηρμύσθησαν ἐπ' αὐτῶν διάφοροι τρόποι διατηρήσεως, μετὰ ὁκτώ δὲ μῆνας συνέτριψαν τὸ κέλυρος καὶ ἐξήτασαν τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν εὐρίσκοντο.

Ἐκ τῆς γενόμενης συγκρίσεως ἀπεδείχθη ὅτι :

Μεταξὺ 100 αὐγῶν

Ἐκ τῶν διατηρηθέντων ἐντὸς ἄλμυροῦ ὕδατος οὐδὲν ἀπέμεινε σῶον.

Ἐκ τυλιχθέντων εἰς χαρτίον ἐχάλασαν 80.

Ἐκ τῶν τριφθέντων δι' ἁλατος ἐχάλασαν 70.

Ἐκ τῶν φυλαχθέντων ἐντὸς πιτύρων ἐχάλασαν 70.

Ἐκ τῶν βυθισθέντων ἐπὶ 12—15 δευτερίλεπτα ἐντὸς βράζοντος ὕδατος ἐχάλασαν 50.

Ἐκ τῶν βυθισθέντων ἐντὸς διαλύσεως στυπτηρίας ἐχάλασαν 50.

Ἐκ τῶν διατηρηθέντων ἐντὸς στάκτης ξύλου ἐχάλασαν 20.

Ἐκ τῶν διατηρηθέντων εἰς ἀσεστόνερον δ' ἐν ἐχάλασε κανέν.

Ἐπίσης ἀπεδείχθη ὅτι καὶ ἡ διὰ βαζελίνης ἐπιχρῆσις διατηρεῖ νωπὰ τὰ αὐγά, ἐδοκιμάσθη δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἦτρον ἡ χρῆσις καὶ ἄλλων χημικῶν οὐσιῶν, ἀλλ' ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν εἰς μεγάλην ποσότητα αὐγῶν χάριν οἰκιακῆς χρήσεως ἢ πρὸς ἐμπορίαν εἶνε καὶ δυσχερὴς καὶ θαπανηρά.

Ἐπομένως τὸ ἀρίστον μέσον διατηρήσεως εἶνε τὸ ἀσεστόνερον.